

Three children are dressed as explorers in a field of tall, golden grass. The child on the left wears a tan cap and a backpack, pointing towards a map held by the child in the middle. The middle child, a girl, wears a pith helmet and also has a backpack. The child on the right wears a wide-brimmed straw hat and uses binoculars. All three are wearing plaid shirts and cargo shorts or pants. A semi-transparent dark grey banner is overlaid across the middle of the image, containing the title text in white.

למידה משמעותית "תכל'ס"

מפת דרכים למפקח כמוביל שינוי פדגוגי

המנהל הפדגוגי
משרד החינוך

אגף א' לחינוך יסודי
אבן היסוד לחינוך

למידה משמעותית "תכל'ס"

מפת דרכים למפקח כמוביל שינוי פדגוגי

ייזום והובלה מקצועית של תפיסת היישום

אתי סאסי, מנהלת אגף א' לחינוך יסודי, המינהל הפדגוגי משרד החינוך

צוות פיתוח וכתיבה

לילך ברקאי, מדריכה ארצית לקידום למידה משמעותית
מלכה וידיסלבסקי, יועצת פדגוגית לאגף
ד"ר אורית מיוחס, מדריכה ארצית לפיתוח יישומי

שותפים בהכנת החוברת

חברי הנהלת אגף א' לחינוך יסודי

שוש אהרונוב, ממונה על התוכניות התוספתיות

עינב זיו, מדריכה מרכזת

סלאח טאהא, מפקח מרכז החינוך הערבי

מוריה טלמור, מדריכה ארצית לטיפול בפרט

דורית לחיאני, ממונה על חטיבות צעירות ומינהל בית ספרי

אושרה לר, ממונה על שוויון בין המינים בחינוך ויועצת המנכ"לית לקידום נשים

אנעאם מרעי, מפקחת מרכזת החינוך הדרוזי והצ'רקסי

באסם סעדי, מפקח מרכז החינוך הבדואי

אורית צאירי, ממונה על החינוך החברתי ערכי

גילה קרול, ממונה על מיומנויות יסוד

המפקחים המרכזים בחינוך היסודי

לאה יגור, מפקחת כוללת ומרכזת מחוז חיפה

תרצה יהודה, מפקחת כוללת ומרכזת מחוז חרדי

גבריאלה יחזקאל, מפקחת כוללת ומרכזת מחוז מרכז

חנה ללוש, מפקחת כוללת ומרכזת מחוז דרום

דבורי נגר, מפקחת כוללת ומרכזת מחוז צפון

דוד סעדיה פנחס, מפקח כולל ומרכז מחוז ירושלים

דליה אבידני פינק, מפקחת כוללת ומרכזת מחוז מנח"י

יוהנה צימרמן, מפקחת כוללת ומרכזת מחוז תל אביב

קראו והעירו

ד"ר אתי אשה, מ"מ המדען הראשי

אביבה בריינר, מפמ"רית מדעים

דליה הלוי, מפמ"רית חינוך לשוני

עמירם נאמן, יועץ למינהל הפדגוגי

דורית נריה, מפמ"רית מתמטיקה

דנה ספיר, יועצת ארגונית

עריכת לשון: צביה רדיאנו

תוכן עניינים

פרק 1:

למידה משמעותית -

רקע, עקרונות ליישום ומאפיינים

13

רקע והמשגה

14

עקרונות היישום לקידום למידה משמעותית
מאפייני מוסד חינוכי בו מתקיימת למידה
משמעותית בקהילת לומדים אכפתית

18

המפקח כמקדם למידה משמעותית, הישגי
לומדים ופיתוח תפקודי לומד במאה ה-21
בבית ספר הפועל כקהילת לומדים אכפתית

20

פרק 2:

כלי להתבוננות בעשייה הפדגוגית בתהליך יישום הלמידה המשמעותית בביה"ס

25

מבוא

26

תלמידים

30

תלמידים והישגיהם

31

מורים

34

חינוך, הוראה ולמידה בקהילת לומדים אכפתית
הוראה לשם למידה משמעותית - ערך, מעורבות
ורלוונטיות

38

פיתוח תפקודי לומד במאה ה-21

40

הערכה ומשוב

45

המוסד החינוכי

46

תרבות ואקלים בית ספרי

47

מנגנונים ותהליכי עבודה המטפחים מקצועיות

48

משאבים

49

פרק 3:

כלים לתכנון ולאיסוף מידע על למידה-הוראה-הערכה

51

כלי "רואים 6/6":

52

שילוב הפיתוח של תפקודי לומד שונים

57

תכנית שנתית של פעולות ההערכה בכיתה

כלי לאיסוף נתונים בעת תצפית על

59

התנהגויות תלמידים בשיעור

כלי לתכנון ולאיסוף נתונים בעת תצפית על מענה

69

לשונות בהתנסויות למידה שמזומנות ללומדים

כלי לאיסוף נתונים בעת קיום תצפית

73

בפרקטיקות הוראה-למידה

כלי לזיהוי צורכי ההתערבות בצוות לקידום

75

למידה משמעותית בקהילת לומדים אכפתית

תכנית הפיתוח המקצועי (לאור אבחון בית הספר)

79

לקידום למידה משמעותית, המסגרות וקהלי היעד

80

מחווה מיפוי נתוני גמישות פדגוגית

פרק 4:

נספחים

93

תפקודי לומד עיקריים במאה ה-21

94

כיצד משולבת למידה משמעותית בתכנית

97

האסטרטגית לשנים תשע"ז - תשע"ט?

מאמר - למידה משמעותית כחדשנות פדגוגית

100

ויישומה בבתי הספר

106

מאמר - מפתחות להישגים

112

פריטי ידע עיקריים למפקח ליישום המדיניות

דברי מנהל המינהל הפדגוגי

מפקחים יקרים,

הרפורמה לקידום למידה משמעותית שהחלה בשנת תשע"ה שואפת להעמיק את הלמידה באמצעות הוראה אפקטיבית. ההנחה היא, כי למידה משמעותית תתרום להשגת מטרות החינוך, תטפח תפקודי לומד, תהפוך את הלמידה לחווייתית - בד-בבד עם טיפוח מצוינות, חינוך לערכים ועמידה בהישגים הנדרשים, וכל אלה לצד התחדשות מתמדת בדרכי ההוראה והעצמת עבודתו של המורה.

לשם כך נעשו שינויים בתוכניות הלימודים, במתכונת היבחנות, שהותאמה לפדגוגיה המתחדשת, ביצירת תשתית תקציבית אוטונומית, במרחב הגמישות הפדגוגית, בהקטנת הכיתות בבתי-הספר ובעידוד תוכניות ייחודיות ללמידה משמעותית.

על-מנת ללמוד על תהליך היישום של רפורמת הלמידה המשמעותית בגיל היסודי, קיימנו שיח עם בעלי תפקידים שונים במערכת, סיירנו בבתי-ספר וערכנו דיונים בשולחנות עגולים ונוכחנו בפעילות ענפה ומגוונת שנעשת בשטח.

לאור התובנות שעלו מהתהליך, החליט משרד החינוך, בתוכנית אסטרטגית, להמשיך ולחזק את הלמידה המשמעותית בבתי-הספר היסודיים וקבע בתוכנית האסטרטגית לשנים תשע"ו-תשע"ט כמטרה את קידום הלמידה המשמעותית והאיכותית, שתוביל להישגים לימודיים, למימוש עצמי ולמצוינות.

בשנה זו, יישום הלמידה המשמעותית והטמעתה מציבים בפנינו את האתגר לבחון לעומק את איכות תהליך הלמידה המשמעותית ואת תרומתה לשיפור ההישגים המגוונים.

חוברת זו מציעה לכם, המפקחים, מידע וכלים מעשיים להתבוננות מעמיקה בהתייחס לתפיסות הפדגוגיות בבתי-הספר, לתהליכים, למבנים ולשגרות הארגוניות הקיימות בו, על-מנת לסייע לבתי-הספר לחתור לשיפור מתמיד של הלמידה, להשביח את עבודת הצוותים החינוכיים ולקדם את שאיפותיהם החינוכיות ביישום הלמידה המשמעותית ובקידום ההישגים.

אני מאחל לכם עשייה פורייה והנאה רבה בדרך

שלכם,

אריאל לוי, סמנכ"ל בכיר ומנהל המינהל הפדגוגי

דבר מנהלת אגף א' לחינוך יסודי

עמיתיי המפקחים,

החוברת שלפניכם מכילה:

- עקרונות היישום לקידום למידה משמעותית
- תיאור מאפייני מוסד חינוכי שבו מתקיימת למידה משמעותית בקהילת לומדים אכפתית
- תיאור התפקיד של המפקחים בדרך להשגת התוצאות בקידום למידה משמעותית, הישגים ותפקודי לומד במאה ה-21 בבית ספר הפועל כקהילת לומדים אכפתית
- כלי להתבוננות מזוויות שונות בעשייה הפדגוגית ולאיסוף נתונים עליה בבתי הספר הנמצאים בתהליכי היישום של הלמידה המשמעותית, כנקודת מוצא לתכנון ולביצוע הפעולות השונות לקידומה. זאת כדי לסייע לבתי הספר להתמודד עם שני האתגרים שצוינו לעיל
- מדדי תוצאה מערכתיים ויעדים למוסדות החינוך להשגת מטרה א' בתכנית האסטרטגית: קידום למידה משמעותית ואיכותית שתוביל להישגים לימודיים, למימוש עצמי ולמצוינות
- כלים לאיסוף נתונים לצורך ביצוע המיפוי
- מאמרים ובהם מידע עיוני-יישומי למפקח (נספח 3)

במערכת החינוך התקיים במשך קרוב לשנתיים שיח בנושא הלמידה המשמעותית. כתוצאה משיח זה ומהלמידה יחד עם הנוגעים בדבר, התגבשה תפיסה משותפת בקרב מטה משרד החינוך, מנהלי המחוזות, המפקחים, המנהלים והמורים, וקיימת מחויבות ליישומה.

עתה ניצבים בפני אנשי החינוך שני אתגרים עיקריים בנושא הלמידה המשמעותית:

1. **לצמצם את הפער בין הרטוריקה לפרקטיקה, בין התפיסה והידע העיוני לבין תהליכי הוראה, למידה, הערכה, האקלים החינוכי והאופן שבו התלמידים חווים אותם.**
 2. **להפוך את השיפור וההעמקה באיכויות הפדגוגיות שמזמנת הלמידה המשמעותית למנוף לקידום הישגי לומדים בשפת אם, מתמטיקה, מדעים ואנגלית ובפיתוח ששת הקבוצות של תפקודי לומד במאה ה-21.**
- הכלים המובאים בזאת נועדו לסייע לכם המפקחים לעמוד באתגרים אלה.

פעולות מרכזיות של האגף לחינוך יסודי לקידום למידה משמעותית בשנת הלימודים תשע"ז

- פיתוח והנגשה של תכנית יישומית לעבודת המפקח בקידום למידה משמעותית.
- הנגשה של חומרים שפותחו לקידום למידה משמעותית. החומרים יכללו בין היתר: מידע על דרכי הוראה המקדמות למידה משמעותית ועל אופן יישומן במוסד החינוכי, דוגמאות ליחידות הוראה המקדמות תפקודי לומד מתוך כוונה שישמשו מקור השראה לצוותים חינוכיים להעשרת התהליך החינוכי ולקידומם של התלמידים במוסדות החינוך.
- התאמת המתווים לפיתוח מקצועי כך שיהיו מכוונים לפיתוח תפקודי לומד וכן גיבוש המלצה לסילבוס לצורך פיתוח מקצועי פנים בית ספרי בנושא.
- ביקורים משותפים במטה ובמחוז בבתי הספר בדגש על קידום למידה משמעותית.
- מפגשי עבודה עם בעלי תפקידים במערכת החינוך היסודי (מפקחים מרכזים, מפקחים כוללים ומדריכים) סביב הציר 'חזון גדול פרטים משמעותיים', בדגש על פרקטיקות הוראה, למידה והערכה איכותיות בבתי"ס וקהילות למידה מקצועיות.
- שיח משותף ברמה הארצית של המטה והמחוז במסגרת 'מפקח ומנהליו' על האופן שבו מקדמים מנהלים את הלמידה המשמעותית בבית הספר.

בברכה,

אתי סאסי

מנהלת אגף א' לחינוך יסודי

דבר המפקחים המרכזים

עמיתנו המפקחים,

אנו מברכים על הרעיון של הוצאת החוברת ככלי עבודה תמציתי מעשי וישים לקידום למידה המשמעותית.

בשלב זה, בו אנו נמצאים, בהקשר לעבודת המפקחים בהובלת הלמידה המשמעותית כמתבקש מיעדי המשרד, האתגר הגדול הוא להבטיח למידה משמעותית שתוביל גם להישגים לימודיים.

חופש הפעולה והאוטונומיה המתאפשרים בחינוך היסודי בבחירת דרכי הוראה, למידה והערכה המתורגמות לעשייה באמצעות הגמישות הפדגוגית פותחים הזדמנויות רבות, אך גם מעוררים התלבטויות רבות ושאלות העולות במפגשינו עם המנהלים.

שתי שאלות מרכזיות מלוות אותנו כמפקחים בעבודתנו:

החופש להיות יצירתי, אחת, יזם וייחודי ניתן, אך האם אפשרויות בחירה אלה מתורגמות להשגת המטרות?

האם בתי הספר ממנפים את הישגי הלומדים ומגיעים למיצוי הטוב ביותר ולמשמעות בלמידה?

החומרים שיצאו עד עתה נמצאים בידנו, חלקם מוכרים יותר ואחרים פחות ובחלקם עשינו שימוש. עתה עלינו לסייע לבתי הספר לזקק מתוך העשייה הרבה שלהם את הערך המוסף שיש באפשרויות העומדות לרשותם להובלת הלמידה המשמעותית, ולסייע להם כנדרש.

אנו רואים ערך רב ביצירת שפה משותפת לעבודה שלנו במחוזות. נראה כי בחוברת זו נמצא כלי להתבוננות יעיל ומעשי, כלים לאיסוף נתונים ומאמרים שיכולים ללוות כל מפקח בשלבי עבודתו תוך כדי התאמה אישית לצרכיו.

בברכה,

המפקחים המרכזים בחינוך היסודי

הקדמה

מודל מרחק ותלות מאפשר לזהות את הגורמים הספציפיים המשפיעים על אימוץ חדשנות בבית ספר מסוים. כמו כן מאפשר המודל לזהות את התהליכים הדרושים ליישום מוצלח של החדשנות בבית הספר המסוים על ידי בחינת המרחק שלה מהפרקטיקה הקיימת בו והמשאבים העומדים לרשותו לעומת המשאבים הדרושים.

מטרת החוברת שלפניכם היא להעמיד לרשותכם כלים ומידע עיוני-יישומי לקידום למידה משמעותית במוסדות החינוך שבאחריותכם.

בחוברת מוצעים כלי התבוננות לשימוש המפקח, תוך שימוש במודל מרחק ותלות, לצורך קידום החדשנות הפדגוגית של למידה משמעותית, השגת הישגים ופיתוח תפקודי לומד במאה ה-21 בבית ספר הפועל כקהילת לומדים אכפתית. כמו כן מוצעים שני מאמרים עיוניים-יישומיים על הנושא.

לפי מדיניות החדשנות של ה-OECD ניתן לראות כחדשנות פדגוגית את מדיניות משרד החינוך לקידום למידה משמעותית¹.

מודלים שונים מציעים להתבונן בהפצת חדשנות פדגוגית ואימוצה. כך לדוגמה מודל השכבות² ומודל איי החדשנות³. אנו בחרנו להיעזר במודל מרחק ותלות של זאו ואח' (Zhao et al. 2002)⁴.

1 להרחבה ראו סקירה בנספח מספר 4

2 Kirkland, K and Sutch, D. (2009). Overcoming the barriers to educational innovation A literature review. Futurelab Innovation in Education

3 אבידוב-אונגר, א' ועשת-אלקלעי, י' (2011). מודל "איי החדשנות" – הזדמנויות וסיכונים בדרך להטמעה אפקטיבית של חדשנות טכנולוגית במערכות חינוך. בתוך י' עשת-אלקלעי, א' כספי, ס' עדן, נ' גרי, י' יאיר (עורכים), רעננה: האוניברסיטה הפתוחה ספר כנס צ'ייס למחקרי טכנולוגיות למידה 2011: האדם הלומד בעידן הטכנולוגי.

4 Zhao et al, (2002). Conditions for classroom technology innovations. Teachers College Record. 104.3: 482-515.

"ראו סקירה במחברת א' "זרקור על למידה משמעותית"

כלי להתבוננות במוסד חינוכי המקדם למידה משמעותית, הישגי לומדים ותפקודי לומדה במאה ה-21

הכלי מאפשר למפקח ולמנהלים להתבונן במאפייני הפרקטיקה הפדגוגית והניהולית ובמשאבי המוסד החינוכי שבו מתקיימת למידה משמעותית ולמפות אותם לשם קידום למידה משמעותית והישגים ופיתוח תפקודי לומד במאה ה-21. איסוף הנתונים הוא בהתייחס לפרקטיקה בתהליכי הניהול, החינוך, ההוראה, הלמידה וההערכה הן ברמה הארגונית מערכתית והן ברמת ההוראה במסגרות השונות (כיתה, קבוצה קטנה, פרטנית).

כמו כן ניתן למפות באמצעות הכלי את נתוני המשאבים העומדים לרשות בית הספר ואת השימוש בהם, כגון: זמן, מרחבי למידה, הסביבה שבה פועל בית הספר כמשאב (הורים, רשות, מסודות וכד'), ציוד וחומרי למידה - לעומת המשאבים הנחוצים לקיום למידה משמעותית, למינוף ההישגים האקדמיים ולפיתוח תפקודי לומד במאה ה-21.

מאמרים עיוניים-יישומיים

נוסף לכלים, מובאים בחוברת שני מאמרים המכילים מידע עיוני-יישומי:

המאמר "למידה משמעותית כחדשנות פדגוגית ויישומה בבתי הספר" מציג את הקשר שבין חדשנות פדגוגית לבין למידה משמעותית ואת עקרונות ההוראה ליישומה. כמו כן מוצגים במאמר מחסומים עיקריים ליישום השינוי ודגם להתמודדות עם מחסומים אלה ולהכנסת שינוי הנתפס כחדשנות פדגוגית. ליישום הדגם במסגרת תפקידכם כסוכני שינוי מרכזיים תוכלו להשתמש במידע המופיע בסקירה שבמאמר זה וכן בכלי שתואר.

המאמר "מפתחות להישגים" סוקר ממצאי מחקר עיקריים בהתייחס לקשר שבין הרכיבים של למידה משמעותית: הקשר בין תהליכי הוראה-למידה ותפקודי לומד במאה ה-21 כחלק ממושאי הלמידה לבין הישגים לימודיים כפי שהם נמדדים בדרך כלל במבחנים סטנדרטיים.

שער

1

**למידה משמעותית -
רקע, עקרונות ליישום ומאפיינים**

רקע והמשגה

מהי למידה משמעותית

למידה משמעותית היא תהליך אישי, מודע ומושכל שבו הלומד מבנה את הידע שלו הן באופן עצמאי והן בתוך יחסי גומלין חברתיים ואשר שלושה רכיבים מתקיימים בו בו-זמנית: ערך ללומד ולחברה, מעורבות ורלוונטיות.

- ערך ללומד ולחברה: הנלמד נתפס כבעל חשיבות הן בעיני הפרט והן בעיני החברה. תהליך הלמידה מזמן הבנה מעמיקה, מעודד הישגים אקדמיים וחברתיים, מצוינות ומיצוי פוטנציאל אישי והתפתחות קוגניטיבית, תוך אישית – רגשית, בין אישית – חברתית-ערכית וחושית-תנועתית.

- מעורבות: התלמיד פעיל בתהליך הלמידה ומגלה סקרנות, יוזמה והנעה ללמידה הכוללת היבטים מגוונים של התנסויות. הלמידה מלווה בחוויה רגשית וקוגניטיבית מעניינת ומאתגרת את הלומד.

- רלוונטיות: הנלמד נקשר לבסיס ידע קיים אצל הלומד. הלומד תופס את הנלמד כמעניין וכמאפשר לו התפתחות אישית, כגון: עיסוק בתכנים בהתאם להעדפותיו ולתחומי העניין שלו, העמקה בנושאים שמעניינים אותו, התנסויות ופעילויות מגוונות העונות לצרכיו.

הישגים

הישגים על פי מטרות החינוך¹, הישגים שנקבעו בתכניות הלימודים הארציות ותפקודי לומד במאה ה-21 וכן הישגים המוגדרים על ידי בית הספר והתלמידים.

החל משנת הלימודים תשע"ה מיושמת במערכת החינוך בתהליך רב-שנתי התכנית הלאומית "למידה משמעותית" המכשירה את הלומד להתמודד עם אתגרי המאה ה-21. לפי מטרה מספר 1 בתכנית האסטרטגית של משרד החינוך לשנים תשע"ז – תשע"ט המטרה היא קידום למידה משמעותית ואיכותית שתוביל להישגים לימודיים (ידע ומיומנויות), להישגים ערכיים ולמימוש עצמי ולמצוינות.

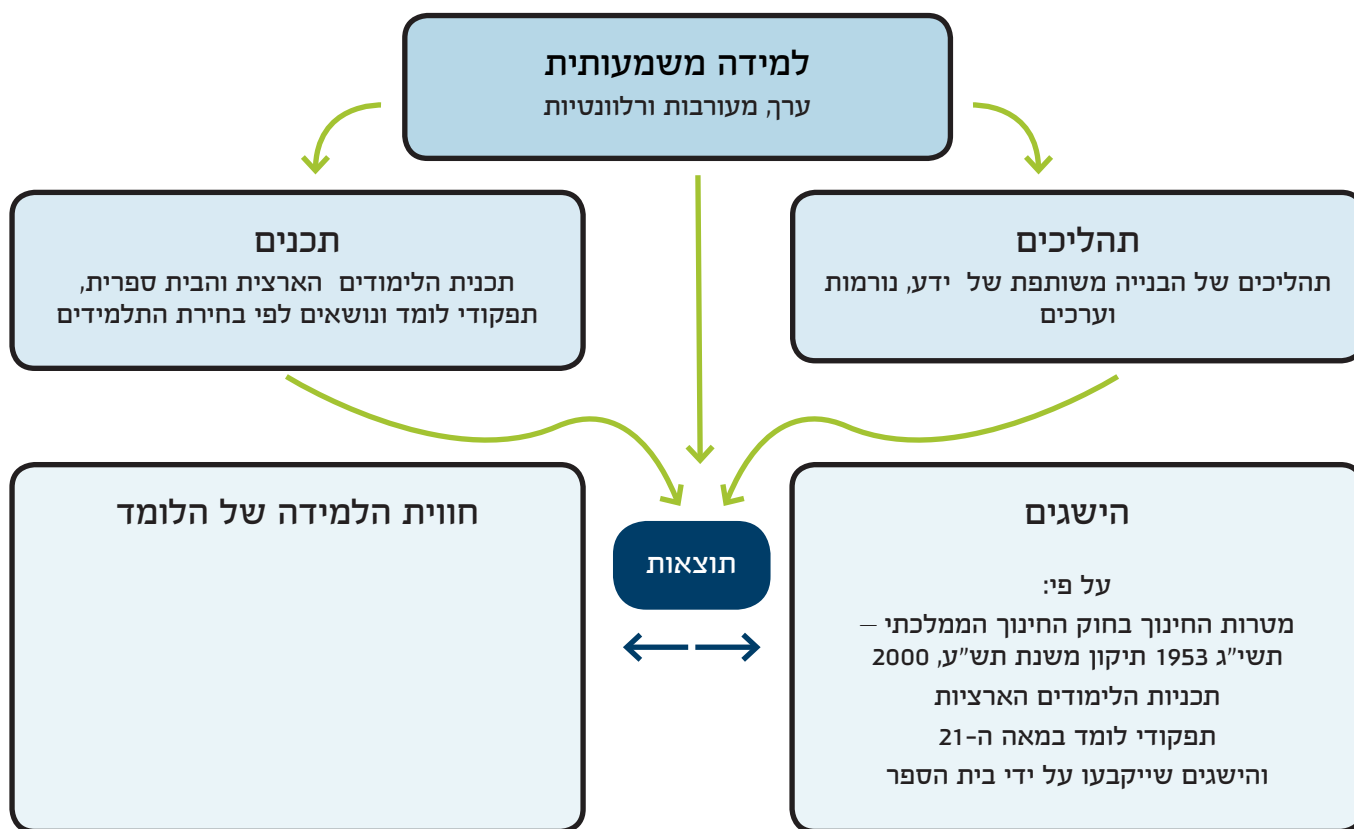

תפקודי לומד

כשרים, נטיות ואסטרטגיות כפי שאלה באים לידי ביטוי בהתנהגות עצמאית של הפרט הלכה למעשה במצבי חיים שונים בהיבטים העיקריים של הפעילות האנושית: השכלי – קוגניטיבי ומטה קוגניטיבי, הרגשי – תוך-אישי, החברתי – בין-אישי, החושי-תנועתי. תפקודי לומד במאה ה-21 כוללים גם הכוונה עצמית בלמידה וניהולה.

קהילת לומדים אכפתית

מוסד חינוך הפועל כקהילת לומדים אכפתית הוא בית ספר שבו מורים ותלמידים רואים בלמידה ובתרומה לחברה ערכים חשובים ומטפחים תהליכי למידה משמעותית ותהליכים חברתיים המבוססים על אכפתיות.

עקרונות היישום לקידום למידה משמעותית

- **מחזון ליישום מפורט** - עיקרון מרכזי בתכנית היישום מתבטא בעיקרון המנוסח במשפט "חזון גדול פרטים משמעותיים". העיקרון מכוון לראייה מערכתית, הוליסטית וכוללת, ועם זאת מבקש לראות את הפרטים המשמעותיים ברמות השונות כפי שיובאו בחוברת זו.
- **המשגה בהירה** – יצירת שפה מקצועית וברורה המכוונת לעקרונות הלמידה המשמעותית וכוללת מושגים ברורים ומוסכמים והבנה של הקשרים בין המושגים (מה מוביל למה? מה מהווה תנאי למה? קשרים בין משתנים)
- **עבודה מבוססת נתונים** – הבסיס לשיפור ולשינוי בית ספרי הוא עבודה על פי נתונים מגוונים ומסוגים שונים, נתונים המאפשרים ראייה רחבה והוליסטית ויוצרים תמונה שלמה של בית הספר בכלל ושל התלמיד בפרט, כמו: מיצ"ב, אח"מ, מיפויים פנים בית ספריים, תצפיות, פרוטוקולים, שיחות, מערכת שעות בית ספרית.
- **אחריות ליישום** – המכוונות היא ליישום מיטבי של למידה משמעותית, תפיסת היישום רואה כל בעל תפקיד במערכת החינוך מקדם למידה משמעותית, מכיר ובקיא במושגים ובעקרונות, מבין ומחויב לחלקו, לתרומתו, ולהשפעתו על היישום.
- **למידה משמעותית והישגים** – למידה משמעותית כוללת רכיבים המהווים תנאים מיטביים לקידום ההישגים, הלמידה בהיותה משמעותית צריכה להוביל לקידום הישגים לימודיים ועל כן הצלחתה צריכה להימדד בין היתר בשיפור הישגים לימודיים (ידע ומיומנויות) וערכיים
- **בקרה והערכה** – כדי לעקוב אחר השגת היעדים ואת ההתקדמות ביישום תכנית העבודה חשוב לקיים פעולות בקרה סדורות, שיטתיות ומובנות. אלה תאפשרנה הערכה מעצבת של תהליכי השינוי לאורך הדרך, את ביצוע ההתאמות הנדרשות והפקת לקחים ולמידה בית ספרית.
- **שיתופי פעולה, בתוך בית הספר ובין בתי הספר לגורמים חיצוניים** (בתי ספר עמיתים, פיקוח, רשות מקומית, מדריכים ועוד).

מאפייני מוסד חינוכי בו מתקיימת למידה משמעותית בקהילת לומדים אכפתית

תלמידים

- גילויי עניין, הנעה ואחריות של התלמידים ללמידתם, יחסי כבוד ואכפתיות ביניהם ומעורבות פעילה שלהם בתהליכי הלמידה ובתהליכים החברתיים בכיתה, בבית הספר ובקהילה
- ביטוי מפורש על ידי התלמידים של תחושות שייכות, עניין ומימוש עצמי
- תוצרים אישיים וקבוצתיים מגוונים של התלמידים בדרכי ייצוג שונות בהתייחס לנלמד
- מודעות של התלמידים לחוזקות שלהם אך גם לטעון שיפור אצלם

הערה: המאפיינים אינם מסודרים לפי סדר חשיבות יורד או עולה, אלא החל בהתייחסות להתנהגויות לומדים והישגיהם שלקידומם ולהתפתחותם מכוונות פעולות מערכת החינוך, המשך בהוראה-למידה-הערכה וכלה בהיבטים המערכתיים-מוסדיים.

במוסד חינוך הפועל כקהילת לומדים אכפתית ושתלמידיו עסוקים בלמידה משמעותית נוכל לראות **מינונים גבוהים של מרכיבים אלו:**

תלמידים

מורים

מוסד חינוכי

מורים

- סביבה חברתית-רגשית ואינטלקטואלית תומכת מבוססת על ערכים של מחויבות לפרט, אכפתיות, דאגה לו וקשר אליו בלא כל התניות של דרגה ומעמד או הישגים, שותפות ושיתופיות בין חבריו ונגישות ביניהם מעבר להבדלים של גיל ותפקידה
- העמקה של קשר מורה-תלמיד - המורה מודע לחשיבות שיש לקשר רגשי עם תלמידים; מבטא התעניינות בתלמידים ברמה האישית; התחשבות במה שהתלמידים מבינים ובמה שאינם מבינים, ושימוש במידע זה כדי לקדם למידה, תחושת ערך והערכה של התלמידים
- הוראה ולמידה דיפרנציאליים, מכוונים לפרט ולחברה-התנסויות מותאמות לשונות בין התלמידים מבחינת: ידע מוקדם, העדפות למידה ועניין, צורכי למידה של התלמיד, מצד אחד, וטיפול ערכים חברתיים הומניסטיים ויחסים בין אישיים מהצד האחר
- סביבת עבודה של מורים המעודדת עבודת צוות ומחזקת תחושת מסוגלות אישית מקצועית וצוותית
- פיתוח מקצועי - המורים מחויבים להתפתחות מקצועית מתמדת ושותפים לתכנון הפיתוח המקצועי שלהם באופן שיהיה רלוונטי ומקדם

מוסד חינוכי

- מנהיגות פדגוגית המציבה ציפיות גבוהות ומביעה אמון ביכולת של כל השותפים לעמוד בהן, מבנה אתוס ומחזקת את תחושת המסוגלות של הצוות והתלמידים
- עבודה על פי תכנית לימודים רחבה, מתפתחת וגמישה הכוללת מעגלי חובה ומעגלים של בחירה, של העשרה והעמקה ומעגלי חיבורים בין תחומי דעת שונים
- שילוב סביבות וירטואליות וטכנולוגיות: שימוש בהזדמנויות שיש בטכנולוגיה ללמידה משמעותית ולפיתוח תפקודי לומד במאה ה-21
- למידה באתרים מגוונים פנים כיתתיים וחוץ כיתתיים, ממשיים ווירטואליים ובמגוון מבנים חברתיים
- שימוש בדרכי הערכה מגוונות כמקדמות למידה (משוב, תלקיט, תצפית, ראיון, תוצרי תלמידים וכד')
- קיום הערכה מעצבת: המורה מפיק לקחים על ההוראה ומבצע התאמה ותיקונים נדרשים; התלמיד מפיק לקחים על הלמידה ומבצע התאמה ותיקונים נדרשים
- סדירויות התנהגותיות וארגוניות כגון: מערכת שעות גמישה, זמן למידה של המורים; תפקוד בית הספר כארגון לומד וניהול של הידע בו במסגרות קבועות וגם גמישות: כל חברי הארגון לומדים בתוך התפקיד, חולקים בידע שלהם עם האחרים ומבנים את הידע שלהם במשותף מתוך הנחה שהידע המשותף יוצר את ההון האנושי בבית הספר
- קשר הדוק עם הקהילה והסתייעות בה כמשאב ללמידה ולהתנסות, שיתופי פעולה עם בתי ספר אחרים, פיקוח ורשות מקומית

המפקח כמקדם למידה
משמעותית, הישגי לומדים ופיתוח
תפקודי לומד במאה ה-21

תפיסה ומדיניות

- מתווך את מדיניות משרד החינוך בנושא קידום למידה משמעותית בבתי הספר ומסייע להם
- מקיים מפגשי למידה במסגרת 'מפקח ומנהליו' בנושא פרקטיקות הוראה מיטביות ומה מאפשר אותן בבית הספר
- מקיים מפגשים אישיים עם מנהלים וצוותי חינוך על יישומים בנושא למידה משמעותית בבית הספר
- מקיים ביקורים בתוך בתי הספר בדגש על פרקטיקות הוראה מיטביות שמקדמות למידה משמעותית
- שותף בתכנון ההתפתחות של בתי הספר לשיפור מתמיד של תהליכי ההוראה-למידה, הערכה והניהול בהם
- מעמיד לרשות המנהלים תמיכה מקצועית על בסיס נתונים
- מסייע למנהלים בהעמדת ידע מקצועי להם ולמורים לקידום ושיפור תהליכי הוראה-למידה-הערכה משמעותיים, הישגי לומדים, פיתוח ששת הקבוצות של תפקודי לומד במאה ה-21 ועבודת בית הספר כקהילת לומדים אכפתית
- יוזם ומאפשר יחד עם שותפי תפקיד שונים (מפמ"רים, מפקחים עמיתים, מדריכות מחוזיות, פסגות ועוד) תכנון של הפיתוח המקצועי וההדרכה ואת בפיתוח של מסגרות למידה והדרכה לצוותים השונים שבאזור הפיקוח
- מאפשר ויוזם מסגרות לתהליכי שיתוף בין בתי הספר במחוז לקיום מפגשים, לשיח עמיתים וללמידה בין הארגונים, כגון: קהילות למידה, אשכולות וכד'.

- מקיים דיונים עם המנהלים ברמה הפרטנית וברמת קבוצת המנהלים להכרת המדיניות לקידום למידה משמעותית ולבירור הדרכים ליישומה. המפקח מסייע למנהלים:
- לברר מהן התוצאות המצופות מרפורמת למידה משמעותית
- לגבש את תפישת היישום הייחודית של בית הספר
- לבחור את הרכיבים שבית הספר מבקש לקדם בכל שנה
- להגדיר את הפעולות המרכזיות שבית הספר בוחר לבצע
- מנגישים כלים ליישום המדיניות, לדוגמה: כלים לאיסוף מידע על ה.ל.ה, כלי לאיסוף נתונים על סביבות הלמידה וכד' (דוגמאות לכלים בהמשך)

מכוונות ליישום

הערכה ומשוב

- מבקר באופן שוטף בבתי הספר שבאחריותו בדגש על קידום למידה משמעותית
- אוסף נתונים באמצעות דרכי הערכה מגוונות על יישום המדיניות בבתי הספר בדגש על פרקטיקות הוראה-למידה-הערכה איכותיות במעגלים הבאים: תלמידים, מורים, מנהל ובית ספר
- נותן באופן שוטף משוב מקדם המאפשר העשרה של התהליך החינוכי בדגש על למידה משמעותית
- פיתוח מקצועי
- מקיים מסגרות מגוונות לתמיכה מקצועית למנהלים תוך התייחסות לצרכים המקצועיים של כל אחד מהם כגון מסגרת מפקח ומנהליו, ומסגרת הדרכה פרטנית

למנהלים כיצד להשתמש בידע הקיים,

- מעמיד הדרכה מחוזית ופנים בית ספרית לתמיכה במורים לפי הצורך בדגש על הוראה ולמידה משמעותית
- בונה קהילות למידה מקצועיות למנהיגות הביניים במיקוד על פרקטיקות הוראה מיטביות ויישומן בבית הספר

דוגמאות למה נראה בהתייחס לבית הספר, למורים ולתלמידים

בית ספר

- למידה-הערכה איכותיות בביה"ס
- ימי הדגמה חוץ בית ספריים ובבתי הספר בנושאים כגון: פיתוח תפקודי לומד המסייעים לשיפור הישגי לומדים
- נותן ייעוץ וסיוע למנהלים באזור הפיקוח
- מנהיגות בית הספר מכוונות לעיסוק בפדגוגיה
- המנהל מציב רף ציפיות גבוה מהמורים ומהתלמידים
- בתי הספר מכירים את המדיניות לקידום למידה משמעותית והישגי לומדים ולפיתוח תפקודי לומד במאה ה-21 ולהתנהלותם כקהילת לומדים אכפתית, ויש עדות לכך בזירות שונות
- יש תכנית עבודה בית ספרית למימוש היעדים שנקבעו
- תכנית העבודה של בתי הספר מבוססת נתונים וכוללת גמישות פדגוגית
- תכנית הפיתוח המקצועי מותאמת ליעדים ולצרכים האוטנטיים של המורים
- בבתי הספר יש התייחסות לתכנית לימודים (סילבוס) רחבה, מתפתחת וגמישה
- בבתי הספר יש תכניות עבודה דינמיות המעידות על שיפור בתהליכי הוראה-למידה-הערכה
- בבתי הספר מתקיימות סדירויות התנהגותיות וארגוניות התומכות בקידום הוראה ולמידה משמעותית, כגון: מערכת שעות, זמן למידה של מורים

תכניות עבודה

- מכיר את תכנית העבודה של בתי הספר שבאחריותו ומקיים דיונים בוועדה המלווה במיקוד תכנית שבנה בית הספר לקידום למידה משמעותית
- מציג את התכנית לקידום למידה משמעותית ודן בה במסגרת ועדה מלווה, מקיים דיון על תכנית היישום והמדדים שביה"ס הציב לעצמו

שותפי תפקיד ומסגרות לתהליכי שיתוף

- המפקח מהווה "מנהל מקרה" ומקיים מסגרות של שיתוף עם גורמים מקצועיים מגוונים בהלימה לצרכי בתי הספר שבאחריותו ליישום הלמידה המשמעותית
- מקיים מסגרות לתהליכי שיתוף בין בתי הספר במחוז לקיום שיח עמיתים וללמידה בין ארגונים על פרקטיקות מיטביות בבית הספר המקדמות למידה משמעותית:
 - ישיבות מועצת מנהלים, קהילות למידה במחוז, בבתי הספר שבאזורי הפיקוח
 - ביקורים של מורים וממלאי תפקידים (מדריכים, רכזים, סגנים, מנהלים) לצפייה תוך בית ספרית בתהליכי הוראה-למידה-הערכה (לפחות ביקור אחד בתהליך איכותי) בדגש על פרקטיקות הוראה-

- נעשים תהליכים להעמקה של קשר מורה-תלמיד
- מורים, מנהלים וממלאי תפקידים נוטלים חלק במסגרות הנותנות מענה לצורכיהם המקצועיים, ופועלות מסגרות המעידות על שיתוף מקצועי בין בתי ספר ללמידה הדדית
- מתקיימים מפגשים בין מורים העוסקים בסוגיות כגון:
 - ניהול שיח פתוח
 - שאילת שאלות בדרגות חשיבה שונות
 - פרקטיקה של חינוך, הוראה ולמידה
 - למידה מבוססת נתונים ועדויות
 - תכנון משותף של יחידות הוראה

תלמידים

- התלמידים מגלים עניין, הנעה ואחריות על למידתם ומעורבות פעילה בתהליכי הלמידה
- התוצרים האישיים והקבוצתיים של התלמידים הם מגוונים, מוצגים בדרכים שונות ומעידים על פיתוח תפקודי לומד במאה ה-21
- חלה התקדמות עקבית של התלמידים בהישגים הנדרשים בתחומים השונים
- התלמידים מקבלים משוב מקדם במהלך הלמידה ובסופה
- התלמידים בוחרים מתוך מגוון מטלות
- התלמידים מתמודדים עם מטלות רלוונטיות ברמות חשיבה שונות

- מתקיימים תהליכי למידה פנים בית ספריים לאור הרכיבים לקידום למידה משמעותית שנבחרו על ידי צוות בית הספר כגון: שיח רפלקטיבי של מנהל – מורים על הפרקטיקה הפדגוגית על בסיס תצפיות בשיעורים; ופעולת הצוות, ובכלל זה המנהל, כקהילה מקצועית
- בבתי הספר קיימים מחוונים למעקב אחר מידת השגת היעדים
- בתי הספר מבצעים הפקת לקחים בעקבות משוב עם המפקח
- יש סביבות למידה מגוונות
- בסביבות הלמידה יש ביטוי להתנסויות המזומנות לתלמידים ולתוצרי למידה המעידים על הבנה של הנלמד ושליטה בו
- בבתי הספר חל שיפור בתהליכי הוראה-למידה-הערכה והדבר בא לידי ביטוי בהישגים הלימודיים והערכיים

מורים

- היעדים הבית ספריים נקבעים עם כל השותפים
- הפיתוח של תפקודי לומד במאה ה-21 משולב באופן אינטגרלי בתהליכי ההוראה-למידה-הערכה השוטפים בנוסף ללמידה התחומית
- בתהליכי החינוך וההוראה יש מכוונות לפרט
- המורים מגדילים את זמן ההשתתפות הפעילה של התלמידים בשיעור
- מתבצע אימון לתלמידים בהצבת מטרות והשגתן
- יש ביטויי התעניינות של המורים בתלמידים ברמה האישית והתאמה של ההוראה תוך התחשבות במה שהתלמידים מבינים ובמה שאינם מבינים

שער

2

**כלי להתבוננות בעשייה הפדגוגית בתהליך
יישום הלמידה המשמעותית בביה"ס**

מבוא

בכלי יש שלושה חלקים ושמונה סעיפים.

חלקי הכלי:

א. תלמידים

ב. מורים

ג. המוסד החינוכי, בית הספר

בכל סעיף מופיעים המאפיינים המעשיים שלו וכן הביטוי שלהם בפרקטיקה תחת הכותרת "כיצד נדע?".

ה"כלי להתבוננות במוסד חינוך הפועל כקהילת לומדים אכפתית המקדמת למידה משמעותית, הישגי לומדים ופיתוח תפקודי לומד במאה ה-21" ממוקד ברכיבי הרפורמה ללמידה משמעותית ומטרותיה. הכלי מאפשר לאסוף נתונים ברמה המערכתית על עבודת בית הספר כקהילת לומדים אכפתית המקדמת למידה משמעותית, הישגי לומדים ופיתוח תפקודי לומד במאה ה-21. כמו כן מאפשר הכלי לאסוף נתונים בהתייחס למוקד ו/או לרכיב זה או אחר ברפורמה שבו מעוניינים להתמקד.

המוסד החינוכי

- תרבות ואקלים בית ספרי
- מנגנונים ותהליכי עבודה המטפחים מקצועיות
- משאבים

כיצד נדע?

מורים

- חינוך, הוראה ולמידה בקהילת לומדים אכפתית
- הוראה לשם למידה משמעותית: ערך, מעורבות ורלוונטיות
- פיתוח תפקודי לומד במאה ה-21
- הערכה ומשוב

כיצד נדע?

תלמידים

תלמידים והישגיהם על פי מטרות החינוך בתיקון משנת תש"ע 2000 לחוק חינוך ממלכתי תשי"ג, 1953. תכנית הלימודים הארצית ומה שבית הספר ותלמידיו הגדירו

כיצד נדע?

פירוט הסעיפים בשלושת חלקי הכלי

כל סעיף כולל מאפיינים או תבחינים עיקריים. לסעיפים השונים מצורפות עדויות בסביבת הלמידה ודוגמאות מדברי תלמידים. בחלק מהמקומות צורפו כלים למפקח. בנספח מופיע בשלמותו כלי מקיף לצפייה בהתנהגויות תלמידים בשיעור בסביבה עתירת טכנולוגיה.

חלק א': תלמידים

תלמידים והישגיהם: התלמידים מגלים עניין, הנעה ואחריות ללמידתם, מעורבות פעילה שלהם בתהליכי הלמידה ובתהליכים החברתיים בכיתה, בבית הספר ובסביבה בהתאם לגילם; מקיימים יחסי כבוד ואכפתיות ביניהם; מתנהגים בצורה אתית ועל פי ערכים הומניסטיים; ומבטאים במפורש תחושות שייכות, עניין ומימוש עצמי והישגים אקדמיים

חלק ב': מורים

חינוך, הוראה ולמידה בקהילת לומדים אכפתית: המורים מקפידים על שגרות בכיתה, וטיפול חם בקהילת לומדים אכפתית תוך מכוונות לחברה ולפרט והתאמה לשונות בין התלמידים מבחינת: ידע מוקדם, העדפות בסגנונות למידה, דרכי למידה ועניין, צרכי למידה של התלמיד.

הוראה לשם למידה משמעותית, בעלת ערך, מעורבות ורלוונטיות: המורים מטפחים מחויבות ללמידה ועמידה בהישגים, מזמנים לתלמידים תכנים ותהליכי למידה בעלי ערך ורלוונטיים ומעודדים את מעורבותם של התלמידים בלמידה

פיתוח תפקודי לומד במאה ה-21: מתבצע בתוך שגרות הלמידה ובמסגרות מיוחדות בהיבטים השכליים ומטה-קוגניטיביים, התוך אישיים, הבין אישיים, החושיים תנועתיים והכוונה עצמית בלמידה

הערכה ומשוב: נעשה שימוש במגוון דרכי הערכה ובמשוב מקדם למידה.

חלק ג': בית הספר

תרבות ואקלים בית ספרי: בית הספר והכיתה פועלים כקהילת לומדים אכפתית;

מנגנונים ותהליכי עבודה: בית הספר פועל כארגון לומד ומתקיים בו ניהול ידע במסגרות קבועות וגם גמישות: כל חברי הארגון לומדים בתוך התפקיד, חולקים בידע שלהם עם האחרים ומבנים את הידע שלהם במשותף; חברי הצוות שותפים להבניית מסלול ההתפתחות המקצועית שלהם

משאבים: נעשה שימוש מושכל במשאבים ובגמישות פדגוגית לקידום למידה משמעותית והישגי לומדים ופיתוח תפקודי לומד במאה ה-21

כיצד נדע?

- "כיצד נדע שהמאפיינים המפורטים בכלי להתבוננות אכן מתקיימים?"
- את המידע ניתן לקבל באמצעות:
 - כלים הקיימים במערכת כגון הכלים להערכת עובדי הוראה וניהול והתמ"ה¹
 - כלים המצויים בחומרים ליישום הרפורמה ללמידה משמעותית².
 - פרוטוקולים, כמו: סיכום דיון על הידע המקצועי הדרוש למורי בית הספר לשם למידה משמעותית
 - תכניות עבודה שונות, כמו: תכנית הפיתוח המקצועי או תכניות ההערכה וההוראה של המורים
 - תצפיות בשיעורים תוך שימוש בכלי צפייה וכן באמצעות תצפית בלתי מכוונת באתרים שונים בזמנים פעילות שונים (כמו: הפסקות, סיורים וטיולים)
 - תיעוד תצפיות שהמנהל קיים
 - ההתנסויות המזומנות לתלמידים ותוצרי למידתם כפי שאלה באים לידי ביטוי בסביבת הלמידה
- דו"ח מעקב אחר הביקור הסדיר של תלמידים
- דו"חות מיצ"ב
- ממצאי שאלון אח"ם
- שיחות עם מנהלים, מורים ותלמידים
- מערכת השעות
- נושאים שפותחו
- סל תרבות ותכניות הטיולים והסיורים
- אתר בית הספר
- הודעות להורים
- ועוד

1 כלים להערכת עובדי הוראה וניהול

<http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/HaarachatOvdeyHuraa/>
תמ"ה כלי למיפוי תמונת מצב בית ספרית של תהליכי הוראה ולמידה. 2010

ירושלים: אבני ראשה בשיתוף המזכירות הפדגוגית ומחוז ירושלים של משרד החינוך ומכון ברנקו וייס [http://www.avneyrosha.org.il/resourcecenter/](http://www.avneyrosha.org.il/resourcecenter/resourcesdocs/Temamavo.pdf)

2 אודגן מסלולים אל למידה משמעותית, ירושלים: משרד החינוך, המינהל הפדגוגי, אגף א' לחינוך יסודי. תשע"ה [http://cms.education.gov.il/](http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/Yesodi/Lm/maslol.htm)

גמישות פדגוגית פנים רבות לה. ירושלים: משרד החינוך, המינהל הפדגוגי. 2013
<http://meyda.education.gov.il/files/lemidaMashmautit/gmishutpedogogit.doc>

תלמידים

תלמידים והישגיהם

3. התלמידים תורמים ללמידה בקבוצה/ בכיתה/ בבית הספר ב

- ידע
- חומרים
- תוצרים
- יוזמות

4. התלמידים מבטאים במפורש תחושות של

- עניין
- מימוש עצמי
- הנעה ללמידה

5. התלמידים מקיימים ביניהם יחסים המושתתים על

- אמון
- כבוד
- אמפתיה
- הקשבה
- עזרה
- קבלה
- הוקרה

התלמידים מגלים עניין, הנעה ואחריות של ללמידתם, מעורבות פעילה שלהם בתהליכי הלמידה ובתהליכים החברתיים בכיתה, בבית הספר ובסביבה בהתאם לגילם; מקיימים יחסי כבוד ואכפתיות ביניהם; מתנהגים בצורה אתית ועל פי ערכים הומניסטיים; ומבטאים במפורש תחושות שייכות, עניין ומימוש עצמי והישגים אקדמיים

מאפיינים

1. הישגים בתחום האקדמי:

- תוצרי התלמידים מבטאים הבנה בנלמד
- התלמידים עומדים בהישגים המצופים

2. התלמידים מבטאים את הידע שלהם בדרכים מגוונות:

- במלל
- בייצוגים חזותיים
- בצליל
- בתנועה

6. התלמידים מקיימים בינהם שיח המושתת

- על למידה הדדית
- שיתוף פעולה
- סובלנות

7. התלמידים תורמים לסביבה על ידי

- שמירה על הסביבה החומרית וטיפוחה
- התנדבות וסיוע בפעילויות במסגרות שונות (כיתה/בית הספר/שכונה) בהתאם לגיל

8. התלמידים מתנהגים בסביבה הוירטואלית באופן אתי

ניצץ נדע?

עדויות בסביבה

בסביבת הלמידה יש עדויות להתנסויות למידה המכוונות להבנה מעמיקה בתכנים הנלמדים וכמו כן יש בסביבת הלמידה עדויות לתוצרי לומדים המעידים על הבנה מעמיקה בנלמד

בסביבה יש ביטוי להבניית ידע מקושר על ידי התלמידים

- לוחות קיר ולוחות וירטואליים הנותנים ביטוי להעמקה בידע של תלמידים

- תוצרי תלמידים המבטאים הבנה, העמקה בנושא, במיומנות או בערך

- תוצרי התלמידים מבטאים את תחומי העניין שלהם

הסביבה כוללת מופעים שונים:

- תהליכים והתנסויות של תלמידים
- ניסויים שתלמידים ערכו
- תצוגות ואוספים שתלמידים מכינים
- חומרים ועדויות מלמידה במרחבים החוץ בית ספריים
- תיעוד של איסוף נתונים, עיבוד שלהם והסקת מסקנות ובניית הכללות על ידי תלמידים
- תוצרים מגוונים המבטאים רמות שונות של חשיבה של תלמידים
- בסביבה יש תגובות של התלמידים בהתייחס לשאלות והיגדים כמו: האם זה חשוב? מדוע? האם זה מעניין? האם קל/קשה? הבנתי ש... דעתי היא ש...אני מציע..

בסביבת הלמידה יש עדויות ליחסים בין אישיים אכפתיים:

- ברכות ואיחולים הדדיים בין התלמידים
- דברי שבח ותודה הדדיים על פעילות חיובית
- תיעוד של תלמידים המבצעים על פעילות חברתית והתנדבותית
- משוב והפקת לקחים של תלמידים על פעילות חברתית והתנדבותית

בסביבה יש מופעים של דיונים וקבלת החלטות על ידי התלמידים על אפשרויות תרומה לחברה בהתאם לגיל הלומדים

בסביבה יש מופעים של תיעוד של תכנון, ביצוע

ומשוב על ידי התלמידים בהתייחס לפעולות תרומה לחברה בהתאם לגיל הלומדים:

- במשפחה
- בכיתה
- בבית הספר
- עדויות לנתינה ולתרומה

דוגמאות אפשריות לדברי תלמידים:

- במהלך השיעורים אני נוהג להשתתף בשיחה ולבטא את דעתי
- בית הספר מעודד אותי לממש את היכולות הייחודיות שלי
- אני בטוח שאוכל להצליח בלימודים גם אם המשימות יהיו קשות
- המורים בבית הספר מעריכים את העבודה שלנו לא רק על פי ההישגים במבחנים, אלא גם על פי מידע אחר (למשל: עבודת חקר שעשיתי, תצפית שערכתי, פרויקט שעשיתי)
- השתתפתי בשיעור מחוץ לכיתה (למשל: בחצר, בטבע או במקום ציבורי)
- הצגתי בעל-פה נושא מסוים בפני הכיתה
- במסגרת השיעור למדתי מאדם שאינו המורה שלי (כגון: מרצה אורח, הורה, מומחה)
- הדברים שמלמדים בבית הספר מקנים לי ידע רב וחשוב
- בית הספר מעודד אותי לפתור בעיות חברתיות באופן חיובי
- בכיתה שלנו התלמידים עוזרים זה לזה

דוגמאות להתנהגויות המעידות על מעורבות התלמיד בלמידה:

ההתנהגויות אינן מופיעות בסדר חשיבות

- מבטא במפורש את תחושותיו
- מבקר בבית הספר באופן סדיר
- משתתף בדיונים בכיתה
- יוזם למידה של דברים חדשים
- משתף ברעיונות
- מביא לכיתה חומרים
- מתנדב למשימות
- מקובל על חבריו בכיתה
- נראה שמח
- מגיע להישגים טובים
- פעיל בהפסקות
- לומד באופן עצמאי
- אחר

כלים שעשויים לסייע בעבודת המפקח עם ביה"ס

תכנית שנתית של פעולות ההערכה בכיתה המאפשרת לתלמידים לבטא בדרכים מגוונות את הידע שלהם ואת מידת עמידתם בהישגים הנדרשים. הכלי מוצג בשער "כלים" בעמודים 57-58

כלי לאיסוף נתונים על התנהגויות תלמידים בשיעור. הכלי נמצא בשער "כלים" בעמודים 59-68

חינוך, הוראה
ולמידה בקהילת
לומדים אכפתית

הוראה
לשם למידה
משמעותית,
בעלית מערך,
מעורבות
ורלוונטיות

פיתוח תפקודי
לומד במאה
ה-21

הערכה
ומשוב

מורים

חינוך, הוראה ולמידה בקהילת לומדים אכפתית

2. המורים מכוונים לפרט על ידי

- התעניינות בתלמידים כפרטים
- התאמת ההוראה לתלמידים השונים בהתחשב בתפקוד העכשווי ובתפקוד הפוטנציאלי של כל תלמיד
- עידוד התלמידים להעלות סוגיות ושאלות בהתייחס לנלמד
- תכנון ותאום עם עמיתים בצוות המקצועי של פעולות לתמיכה חברתית, רגשית ולימודית בתלמידים הזקוקים לכך

3. המורים מרחיבים את משאבי הלמידה על ידי

- אימון והנחיה לתלמידים בהרכבי גיל שונים
- עידוד למידה זה עם זה וזה מזה
- עידוד למידה מאנשים וממומחים בקהילה בעולם
- קיום תצוגות שבהן תלמידים מציגים את מה שלמדו ובדרכי ביטוי שונות
- שימוש בסביבות שונות ממשיות ווירטואליות

המורים מקפידים על שגרות בכיתה, וטיפול חם וטיפוחה כקהילת לומדים אכפתית תוך מכוונות לחברה ולפרט והתאמה לשונות בין התלמידים מבחינת: ידע מוקדם, העדפות בסגנונות למידה, דרכי למידה ועניין, צרכי למידה של התלמיד.

1. המורים נותנים מענה להעדפות הלמידה של תלמידים וצרכיהם באמצעות בחירה במגוון

- תכנים/נושאים
- דרכי למידה
- דרכי הערכה
- דרכים לייצוג הנלמד
- מסגרות חברתיות (פרטני, קבוצה, קטנה, מליאה)
- סביבות למידה
- מטלות

❓ כיצד נדע?

עדויות בסביבת הלמידה

בסביבת הלמידה יש עדויות ל:

- חזרה וביסוס הנלמד באמצעות למידה בין תחומית (אינטגרטיבית) ותחומית הממוקדת בנושא, במיומנויות או בערך תוך:
- זימון מגוון התנסויות לבחירת התלמידים
- זימון מגוון חומרי למידה מתחומי דעת מגוונים

יש ביטוי למכוונות לפרט ולפיתוח תחושת המסוגלות העצמית של תלמידים באמצעות:

- מופעים של ביטוי אישי של כל תלמיד בדרכים מגוונות:
- מרכזן שנוצר על ידי התלמידים או שהם יזמו אותו
- חומרים שתלמידים מביאים בנושאי הלמידה
- עיצוב הסביבה ותוצרי יצירה בציוה, כיוו, פיסול, כתיבה, בנייה מאגר תוצרים ממוחשב
- התוצרים מוצגים בצורה מכבדת
- תיעוד מדברי התלמידים
- מופעים לציון אירועים אישיים של תלמידים: ימי הולדת, אירוע במשפחה וכד'.

הסביבה מזמנת אפשרויות להצלחה על ידי:

- התאמה של המטלות לטווח ההתפתחות
- מתן ביטוי לרקע החברתי-תרבותי של התלמידים
- רלוונטיות של ההתנסויות לגיל הלומדים/העדפותיהם/ידע קודם שלהם

4. המורים מטפחים בין התלמידים יחסים בין אישיים בסביבה הממשית ובסביבה הוירטואלית המאופיינים ב:

- היכרות
- כבוד
- אמון
- מחויבות אישית

5. המורים מטפחים את הכיתה כקהילת לומדים אכפתית על ידי:

- הוקרה של השונות וראייתה כמשאב כך שכל אחד תורם מכישוריו הייחודיים לכלל וגם נתרם על ידי חבריו
- שיתוף התלמידים בעיצוב הכיתה ובניהולה כקהילת לומדים אכפתית בעלת נורמות וערכים משותפים
- שיתוף התלמידים באחריות לשמירה על הזכויות והחובות של החברים
- זימון לתלמידים מצבים שבהם הם יכולים למלא תפקידים פעילים בקהילה במעגלים שונים בהתאם לגיל
- קיום שגרות של דיון בסוגיות המעסיקות את התלמידים
- טיפוח שיח מכבד שבו התלמידים נוטלים חלק פעיל ומשמעותי
- עידוד מעורבות הורים ושיתופם

דוגמאות אפשרויות לדברי תלמידים

- המורים בבית הספר מכוונים אותי ללמוד בדרכים שונות, כגון עבודת חק, ביצוע תצפיות, למידה המבוססת על פרויקטים וכו'
- המורים בבית הספר מעריכים את העבודה שלנו לא רק על פי ההישגים במבחנים אלא גם על פי מידע אחר (למשל: עבודת חקר שעשיתי, תצפית שערכתי, פרויקט שעשיתי וכו')
- ככלל, אני מרגיש שהמורים בבית הספר מעודדים אותנו להיות פעילים במהלך הלמידה: לשאול שאלות, להציג את עבודתנו בפני הכיתה, לצאת לפעילויות מחוץ לכיתה וכו'
- רוב המורים נותנים לי משימות של עבודה משותפת עם תלמידים אחרים
- השתתפתי בשיעורים עם תלמידים משכבת גיל אחרת מהשכבה שלי
- רוב המורים נותנים לי משוב אישי על שיעורי הבית ועל העבודות שאני מכין
- רוב המורים מתאימים את הצורה שבה הם מלמדים לכל תלמיד ותלמיד

כלים שעשויים לסייע לעבודת המפקח עם ביה"ס

כלי לתכנון ולאיסוף נתונים בעת תצפית על מענה לשונות בהתנסויות למידה שמזומנות ללומדים

הכלי מוצג בשער "כלים" בעמודים 69-72

יש מופעים לאפשרויות של בחירה המזומנות לתלמידים ב:

- תכנים ללמידה
 - פעילויות
 - מסגרת חברתית
 - מקום
 - זמן
 - דרכים לייצוג הלמידה
- ### הסביבה מעודדת חשיבה ברמות גבוהות על ידי זימון:
- מידע מגוון ורב היצגי
 - משימות בחירה ברמות שונות
 - אמצעי המחשה
 - התנסויות לגיבוש מפות מושגים, תרשימים
- ### הסביבה מזמנת התנסויות ביישום הנלמד באמצעות:
- משימות בהן נדרש ליישם ידע/מיומנות/ערך שנלמד
 - משימות המאפשרות יישום בתחומי עניין של התלמידים
 - התנסויות היוצרות קשרים עם ידע קודם
 - התנסויות הנותנות מענה לצורכי הילד
 - חומרים וציוד להדגמה, התנסות, ניסוי והמחשה של מושגים, תופעות ותהליכים

הוראה לשם למידה משמעותית - ערך, מעורבות ורלוונטיות

2. המורים מפתחים מעורבות של תלמידים על ידי עידודם להציע:

- נושאים לדיון
- נושאי לימוד
- רעיונות לשיפור בתחומים שונים בכיתה ובבית הספר
- רעיונות לפעילות ומעורבות בקהילה ובכיתה
- המורים מפתחים מעורבות של תלמידים על ידי שיתופם בניהול החיים בכיתה

3. המורים מעודדים תלמידים לשתף:

- ברגשות
- בתובנות
- בתוצרי למידתם
- בדעתם על הנלמד

המורים מטפחים מחויבות ללמידה ועמידה בהישגים, מזמנים לתלמידים תכנים ותהליכי למידה בעלי ערך, רלוונטיים ומעודדים את מעורבותם של התלמידים בלמידה

מאפיינים

1. המורים מפתחים בקרב התלמידים את ערך הלמידה:

- מחויבות אישית ללמידה ולעמידה בהישגים המצופים
- מחויבות קבוצתית ללמידה ולעמידה בהישגים המצופים
- המורים מתווכים לראיית הערך של הנלמד על ידי:
 - קיום דיון על הרציונאל לבחירת הנושאים הנלמדים
 - זיהוי מטרות הלמידה של הנושאים השונים
 - עידוד תלמידים להגדיר מטרות אישיות בלמידה של הנושאים השונים
 - הבהרת הרציונאל לבחירת דרכי ההוראה-הלמידה-הערכה

4. המורים מתווכים לראיית הרלוונטיות של הנלמד על ידי:

- קישור לידע קודם של התלמיד
- זיהוי האפשרויות ליישום הנלמד בחיי היום יום של התלמיד

יש מופעים של תיעוד תוצרים תחת כותרות כמו:

- חשבתי ש
- הרגשתי ש
- תכננתי
- הקשיים שהיו וכיצד התמודדתי עם הקשיים?
- למדתי ש...

ניצד נדע?

בסביבת הלמידה יש ניסוח מעודכן על ידי תלמידים של המטרות וההישגים המצופים בנושאים הנלמדים/ים תחת שאלות כמו: מה ארצה לדעת בנושא? מדוע?

דוגמאות אפשריות לדברי תלמידים:

- הדברים שמלמדים בבית הספר מסקרנים ומעניינים אותי
- דברים שאני לומד בבית הספר עוזרים לי גם מחוץ לשעות הלימודים
- בית הספר מעודד אותי לכבד אנשים אחרים ולכבד גם מי שאחר ושונה ממני
- אני מעורב בארגון פעילויות חברתיות/לימודיות בביה"ס
- ככלל, אני מרגיש שהמורים בבית הספר מעודדים אותי להיות פעיל במהלך הלמידה.

עדויות בסביבת הלמידה

יש מטלות ודוגמאות לקישור הנלמד לידע קודם של התלמידים תחת היגדים כמו:

- מה אני כבר יודע בנושא?
- מה ארצה לדעת בנושא?

בסביבת הלמידה יש מגוון הצעות של התלמידים ליישום הנלמד במצבים קונקרטיים שונים

יש משימות לתלמידים הכוללות מטלה לדיון או לכתובה רפלקטיבית ולחשיבה על חשיבה בהתייחס ל:

- תהליך הלמידה
- תוכני הלמידה
- דרכים שבהן נקטו כדי להתמודד עם מטלה - מסקנות שיש להם והמלצות לעתיד

פיתוח תפקודי לומד במאה ה-21

- מתקיימים תהליכי משוב בין המורה והתלמידים על כל מטלה
- סביבת הלמידה המתקשבת כוללת מאגרי מידע שמאפשרים הבניית ידע על ידי הלומד תוך הפעלת אסטרטגיות חשיבה גבוהות המזמנות לתלמיד אפשרויות להיות לומד פעיל ולבחור בין פריטים שונים ועוד מחייב את התלמיד

3. היבטים תוך אישיים

- המורים מסיעים לתלמידים להמשיג תחושות ורגשות
- המורים מתווכים לוויסות רגשות
- המורים מפתחים תחושת מסוגלות אצל התלמידים
- המורים מפעילים קבוצות תמיכה של ילדים ומעודדים אותם לשתף בדרכי התמודדות עם מצוקות

4. היבטים בין אישיים

- המורים מעודדים יחסי חיבה, כבוד ועזרה הדדיים בין התלמידים
- לתלמידים מזומנות מטלות הדורשות הגדרת מטרות למידה קבוצתיות
- לתלמידים מזומנות מטלות הדורשות למידת עמיתים
- לתלמידים מזומנות מטלות לימודיות וחברתיות

פיתוח תפקודי לומד במאה ה-21 בהיבטים הקוגניטיביים, התוך אישיים, הבין אישיים, החושיים תנועתיים והכוונה עצמית בלמידה מתבצע באמצעות הוראה מפורשת תואמת התפתחות ובאמצעות זימון התנסויות לתרגול ואימון תוך ניצול אירועים מזמנים בתוך שגרות הלמידה והן במסגרות מיוחדות

1. היבטים קוגניטיביים

- לתלמידים מזומנות מטלות ברמות חשיבה שונות
- המורים מפתחים אצל התלמידים אסטרטגיות קוגניטיביות ומטה קוגניטיביות

2. היבטים מטה קוגניטיביים

- המורים מתחקים אחר תהליך החשיבה של התלמידים ומסייעים להם להמליל אותו בעל פה – חשיבה בקול רם, יצירת שפת חשיבה, עידוד תלמידים להמליל את החשיבה במהלך הדיונים הכיתתיים או הקבוצתיים
- מתקיים דיון המובנה משאלות פתוחות ברמות חשיבה שונות

הדורשות עבודת צוות

- התלמידים מתנסים בפתרון בעיות בין אישיות
- התלמידים מתאמנים בניהול שיח מכבד

5. התפקוד החושי תנועתי

- פיתוח התפקודים החושיים תנועתיים בתוך שגרת הלמידה בתחומי הדעת ובנושאי הלימוד השונים
- פיתוח מכוון של תפקודים חושיים תנועתיים במסגרות ייחודיות (כגון: שיעורים מקצועיים וחוגים)
- הוראה מפורשת לפי הצורך
- שילוב חומרי למידה במגוון ייצוגים
- עידוד תוצרי תלמידים במגוון ייצוגים של תנועה, צליל, צבע וצורה
- תפקודי הכוונה עצמית בלמידה

6. טיפוח הנעה פנימית ללמידה

- באמצעות המקום, על ידי עידוד התלמידים:
 - לשאול ולחקור
 - להציע נושאים ללמידה וסוגיות לדיון
 - לשתף ברעיונות, בהתנסויות, בחוויות ובתחושות בהתייחס ללמידה
- טיפוח תחושת מסוגלות עצמית חיובית על ידי:
 - זימון אתגרים ברי השגה, חוויות הצלחה והימנעות מתיג תלמידים ומיוגם
 - סיוע בהתמודדות עם כישלון באמצעות שיח תומך והצבת יעדים חדשים
 - מתן משוב מקדם שוטף

• אימון התלמידים ב:

- הצבת מטרות למידה אישיות/קבוצתיות
- תכנון תהליך הלמידה להשגת המטרות
- ביצוע התכניות
- הערכה עצמית/קבוצתית מעצבת
- פיתוח מיומנויות למידה וטיפול במידע
- הרגלים ללמידה עצמאית ושיתופית

7. בתהליכי ההוראה-למידה יש שימוש במגוון התנסויות:

- קוגניטיביות
- תוך אישיות
- בין אישיות
- חושיות תנועתיים

הערה: רבים רואים בלמידה פעולה של קבלת מידע עובדתי גרידא. ואולם למידה היא תהליך של הבניית תובנות בהתייחס לעצמי ושל הבניית ידע ואישי וציבורי בהתייחס לתכנים, תופעות, מושגים, ערכים, תהליכים ומיומנויות שונים. חשוב לפתח עם התלמידים באופן ספירלי תפיסות לגבי מהות הדעת ודרכי היווצרותו של ידע.

ניצן נדע?

אסטרטגיות מטה-קוגניטיביות

- כאשר משהו לא ברור לי בחומר שאני קורא, אני חוזר ומנסה להבין אותו
- כאשר קשה לי להבין את החומר שאני לומד, אני מנסה לקרוא אותו בדרך שונה
- כשאני עובר על החומר שלמדתי, אני שואל את עצמי שאלות כדי לוודא שהבנתי אותו
- כאשר אני מתכוון למבחן או מכין שיעורי בית, אני בודק עם עצמי אלו מושגים לא הבנתי כראוי

עדויות בסביבת הלמידה

בסביבה יש עדויות לטיפוח תפקודים בין אישיים, למידת עמיתים, למידה זה מזה, ועבודת צוות, ביצוע מטלות משותפות

- בסביבה יש מטלות המזמינות תלמידים לבטא רגשות חיוביים כלפי חברים.
- בסביבה נמצא תיעוד מתעדכן של כללים לעבודה בצוות שאותם התלמידים גיבשו
- בסביבה יש מטלות המותאמות לביצוע במגוון מבנים חברתיים:
 - ליחיד
 - לזוג
 - לקבוצה קטנה
- בסביבה יש מטלות המזמנות עבודת צוות בסביבה:
 - החומרית
 - הווירטואלית
- ארגון המרחב והריהוט מאפשרים פעילות במבנים חברתיים שונים

עדויות בסביבת הלמידה

- התלמידים משתמשים באמצעים גרפיים חזותיים ומוחשיים כמו תרשימי זרימה, מפות חשיבה, דיאגרמת חשיבה ועוד
- יש רעיונות שמעלים התלמידים להתמודדות עם רגשות כמו:
 - כעס
 - תסכול
 - חרדה
 - דאגה
 - פחד
 - בושה
 - עלבון
- בסביבה יש הזדמנויות לתלמידים לשתף ברגשותיהם במצבים ובאירועים שונים.

מדברי תלמידים

אסטרטגיות קוגניטיביות

- כשאני לומד, אני משלב מידע ממקורות שונים, כמו: שיעורים, חומר הקריאה ואינטרנט
- כאשר אני מתכוון למבחן או מכין שיעורי בית, אני מכין ראשי פרקים כדי לארגן את החומר
- אני מנסה לקשר רעיונות במקצוע אחד לאלו שנלמדו במקצועות אחרים

- מוקדים לפעילות האזנה, תנועה, ציור, פיסול, בנייה, הלחנה, משחק דרמטי
- הפעילויות משולבות בשגרת הלמידה
- לפעילויות מוקדש זמן מיוחד במערכת השעות
- מופעים של תוצרים המשלבים תנועה, צליל, צבע, צורה

בסביבת הלמידה יש ביטוי לפיתוח הכוונה עצמית בלמידה באמצעות:

- לוח תורנות מתעדכן
- לוח של נוכחות וביקור סדיר המתמלא על ידי התלמידים בעת הגעתם
- תקנון מתעדכן להתנהגות בבית/בכיתה/בגן שחובר על ידי התלמידים
- תיעוד של כללי פעילות במוקדים השונים (מספר התלמידים, דפי משוב מותאמים לגיל הלומדים, דפי רפלקציה)
- נושאים; מרכזוני למידה; מסגרת חברתית (פרטני/זוג/קבוצה קטנה/מליאה); מקום; זמן; דרכי ייצוג של הנלמד
- מרכזונים/תצוגות שהתלמידים יזמו/הקימו, שילוט והסבר שלהם
- שלטים מעשה ידי התלמידים המזכירים לתעד, לסדר, שלטים בסגנון של "נא לא לפרק"
- בסביבה יש הכוונה לביצוע תהליך למידה עצמאי הכולל בחירת נושא, העלאת שאלות, תכנון תהליך הלמידה, ביצוע התהליך, משוב והערכה, רפלקציה
- ארגון הזמן והסביבה מאפשרים למידה עצמאית
- תיעוד של תהליך הלמידה, התוצרים והצגתם בתוך

יש תיעוד של תוצרים:

- פרטניים
- זוגות
- קבוצות קטנות
- בתוצרים יש ביטוי אישי וגם תוצר של זוג/קבוצה
- קיים רישום של תאריך הביצוע ושמות השותפים לכל תוצר
- בסביבה יש מופעים של תיעוד מתעדכן של כללי שיח שהתלמידים גיבשו
- המשימות מזמנות דיון/היוועצות, שיח/ עבודה משותפת
- ארגון הסביבה מאפשר תקשורת פנים אל פנים
- נעשה שימוש בטכנולוגיה כדי לקיים שיח וירטואלי

מדברי תלמידים

- רוב המורים מטילים עלינו משימות של עבודה משותפת עם תלמידים אחרים
- השתתפתי בשיעורים עם תלמידים משכבת גיל אחרת
- כאשר אני לא מסוגל להבין את החומר בשיעור, אני מבקש עזרה מאחד התלמידים שלומדים איתי

עדויות בסביבת הלמידה

יש ביטוי לפיתוח תפקודים חושיים-תנועתיים בדרכים אלה:

- מטלות המזמנות ביטוי חושי-תנועתי: בצליל, בתנועה, בייצוגים חזותיים שונים, בדרמה, בשירה

הכיתה ומחוצה לה

- לוח רישום פעיל של מתן יעוץ והכוונה לתלמידים
- תיעוד של התהליך והתוצרים והצגתם

בסביבת הלמידה יש עדויות ל

- עידוד התלמידים להתמודדות עם אתגרים על ידי הצגת דוגמאות לדמויות פורצות דרך – נשים וגברים – בתחומים שונים: ספרות, אומנות, תיאטרון, מדע, טכנולוגיה, חברה, רפואה, ספורט
- התלמידים מוזמנים לתת משוב שוטף על מה שלמדו

כלים שעשויים לסייע לעבודת המפקח עם ביה"ס

כלי לאיסוף נתונים בעת קיום תצפית בפרקטיקות הוראה-למידה

הכלי מוצג בשער "כלים", עמודים 73-74

תכנית שנתית של פעולות הערכה בכיתה

הכלי מוצג בשער "כלים", עמודים 57-58

הערכה ומשוב

נעשה שימוש במגוון דרכי הערכה ובמשוב מקדם למידה

מאפיינים

- תלמידים מקיימים הערכה מעצבת של תהליכי למידתם ותוצרי למידתם
- על מטלות קבוצתיות מתקיימת הערכה קבוצתית מעצבת
- המורים מספקים לתלמידים משוב מקדם בתחום האקדמי והחברתי
- המורים מעודדים משוב מכבד של תלמידים זה לזה
- נעשה שימוש בדרכי הערכה מגוונות בהתאם למטרות
- מורים אוספים משובים מהתלמידים על תהליכי חינוך והוראה
- מורים מקיימים הערכה מעצבת של עבודתם ומבצעים שינויים לפי הצורך

? כיצד נדע?

בסביבת הלמידה יש מופעים של:

- הערכה מקדמת למידה על ידי המורה
- משוב עמיתים
- שיתוף התלמיד בהערכה
- שימוש בדרכי הערכה מגוונות כגון: תלקיט, תצפית, ראיון, כלים ממחושבים מתאימים

דוגמאות אפשרויות לדברי מורים

- אני משתמש במגוון דרכים להערכת תלמידי
- אני משתמש בהערכה חלופית, לדוגמה: תלקיט, פורט פוליו, יומן קריאה וכד'
- אני משתמש במשוב מקדם למידה, אני מתייחס בפירוט לביצוע המטלה של הלומד ומסייע לו לזהות בעצמו את הפער בין הביצוע שלו לביצוע המצופה
- בשיעורי אני מבצע עם תלמידיי רפקלציה על תהליך הלמידה

מנגנונים
ותהליכי עבודה
המטפחים
מקצועיות

תרבות ואקלים
בית ספרי

משאבים

המוסד החינוכי

תרבות ואקלים בית ספר

כיצד נדע?

דוגמאות אפשריות לדברי תלמידים

- יש לי יחסים קרובים וטובים עם רוב המורים שלי
- כשעצוב לי או כשרע לי, אני מרגיש נוח לדבר על זה עם מישהו מהמורים שלי
- לרוב המורים חשוב מאוד לדעת איך אני מרגיש בבית הספר ובכלל

דוגמאות אפשריות לדברי הורים

- בית הספר מעדכן אותי באופן שוטף בכל הנוגע לתפקוד הלימודי של ילדי בבית הספר, כולל ציונים, נוכחות בשיעורים וכדומה
- בית הספר מעדכן אותי באופן שוטף בכל הנוגע לתפקוד החברתי של ילדי בבית הספר, כולל השתלבות בכיתה, יחס לחברים וכדומה
- בית הספר מעדכן אותי באופן שוטף בכל הנוגע לתפקוד הרגשי של ילדי בביה"ס, כולל קבלת סמכות, פתיחות, שיתוף ברגשות, אמונה בעצמו וכדומה
- אני מרגיש/ה שותף/ה בקידום בית הספר ומטרותיו, כלומר: משתפים אותי בסוגיות, כגון: מה חשוב שיהיה בבית הספר ומה חשוב פחות

בית הספר פועל כקהילת לומדים אכפתית

מאפיינים

- יש קשר הדוק עם הקהילה לטיפול ערך הלמידה בקרבה ולהסתייעות בה כמשאב ללמידה והתנסות
- צוות בית הספר פועל להבטחת תחושת המוגנות והשייכות של התלמידים
- המורים מגלים מעורבות ופעילים בבית הספר ובקהילה
- צוות בית הספר מעודד חקר, שאלת שאלות, יוזמות ויצירה
- בית הספר מזמן מרחב להתפתחות הרגשית, החברתית, האינטלקטואלית והחושית-תנועתית של כל אחד מתלמידיו

מנגנונים ותהליכי עבודה המטפחים מקצועיות

❓ כיצד נדע?

דוגמאות אפשריות לדברי מורים

- מאז תחילת השנה הצבתי לעצמי יעדי שיפור אישיים הנוגעים לתהליכי ההוראה
- אני חש/ה שתומכים בי בבית הספר בפתרון בעיות מקצועיות
- ניתנת לי במה לתרום לעמיתי מהידע המקצועי שלי
- אנחנו מקיימים שיתוף בידע מקצועי
- בבית הספר מתקיימות פעולות רבות כדי שלמורים יהיה נעים לשהות בו

💡 כלים שעשויים לסייע לעבודת המפקח עם ביה"ס

- כלי לזיהוי צורכי ההתערבות לקידום למידה משמעותית
- הכלי מוצג בשער "כלים", עמודים 75-78
- תכנית הפיתוח המקצועי לקידום למידה משמעותית, המסגרות וקהלי היעד
- הכלי מוצג בשער "כלים", עמוד 79

בית הספר פועל כארגון לומד ומתקיים בו ניהול ידע במסגרות קבועות וגם גמישות: כל חברי הארגון לומדים בתוך התפקיד, חולקים בידע שלהם עם האחרים ומבנים את הידע שלהם במשותף; חברי הצוות שותפים להבניית מסלול ההתפתחות המקצועית שלהם

🕯 מאפיינים

- בבית הספר יש שגרות עבודה המזמנות יציבות ותחושת בטחון וודאות לצד גמישות לשם הבטחת מענה מיטבי לצורכי התלמידים
- מתקיימת למידת עמיתים בצוות לקידום למידה משמעותית והישגי לומדים ופיתוח תפקודי לומד במאה ה-21 במגוון מסגרות ודרכים מותאמות לפרט
- המורים שותפים בהבניית מסלול ההתפתחות המקצועית שלהם
- המורים מגלים מחויבות ואחריות לקידום מקצועיותם

משאבים

2. נעשה שימוש מושכל בגמישות הפדגוגית למימוש המכוונות לפרט ולקידום למידה משמעותית:

- בארגון תכנית הלימודים
- בארגון הזמן
- בארגון הלומדים
- בארגון הצוות
- במרחבי הלמידה

כלים העשויים לסייע בעבודת המפקח עם בית הספר

מחווון הגמישות הפדגוגית

הכלי מוצג בשער "כלים" - עמודים 80-90

נעשה שימוש מושכל במשאבים ובגמישות הפדגוגית לקידום למידה משמעותית והישגי לומדים ופיתוח תפקודי לומדה במאה ה-21.

מאפיינים

1. סביבות למידה

- נעשה שימוש במשאבי הסביבה החוץ בית ספרית כמשאב וכמקור ללמידה משמעותית, קידום הישגים ופיתוח תפקודי לומד במאה ה-21
- נעשה שימוש בסביבות וירטואליות וטכנולוגיות זמינות ועדכניות לקידום למידה משמעותית ופיתוח תפקודי לומד במאה ה-21
- הסביבה הכיתתית והבית ספרית מזמנת התנסויות למידה מגוונות ואיכותיות

שער

3

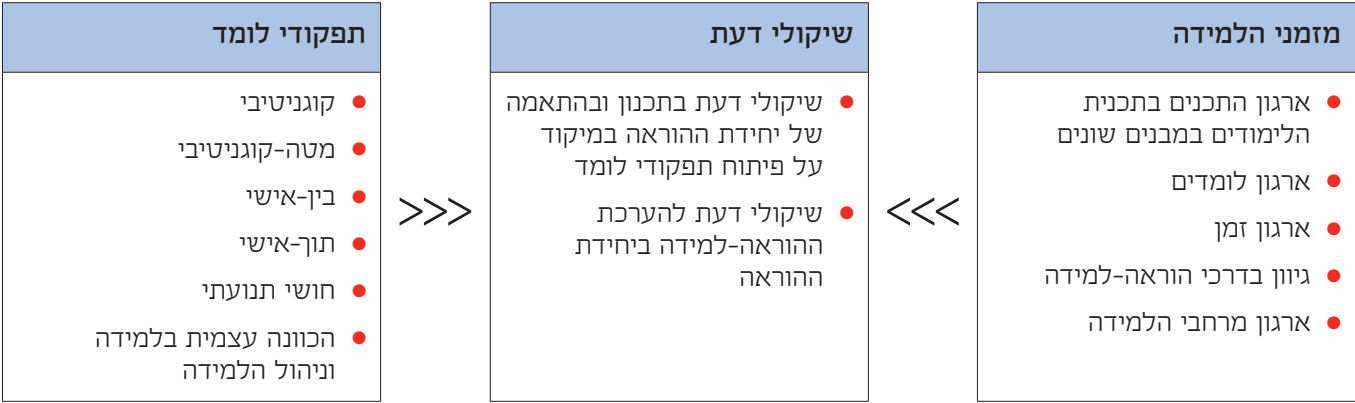

**כלים לתכנון ולאיסוף מידע
על למידה-הוראה-הערכה**

כלי "רואים 6/6": שילוב הפיתוח של תפקודי לומד שונים

כלי "רואים 6/6" לתכנון ולהערכה של שילוב הפיתוח של תפקודי הלומד השונים בתוך שגרת ההוראה-למידה, בהתייחס לפרט, לקבוצה הקטנה ולכיתה.

מבנה הכלי

פירוט שיקולי הדעת

שיקולי דעת לקידום תפקודי לומד במסגרת שגרת ההוראה- למידה

- כיצד ההיכרות שלי עם הלומדים תסייע לי בבחירת מזמני הלמידה המתאימים לפיתוח התפקודים שהגדרתי? (ידע, צרכים, נטיות והעדפות, הרגלי למידה וכו'...)
- מהם ההישגים המצופים בתחום הדעת וביחידת הוראה זו? (ראו הישגים מצופים בתכניות הלימודים)
- מהם התפקודים המרכזיים אותם ארצה לקדם ביחידת ההוראה חדשה/קיימת?
- מהם ההישגים המצופים והביצועים בתחום תפקודים אלה? (ראו תפקודי לומד במסמך אבני דרך, נספח 2)
- אילו מזמני למידה יתרמו באופן מיטבי לעמידה בהישגים ולקידום תפקודים אלה? (תכנים וארגונים/ארגון הלומדים/ארגון זמן/דרכי הוראה למידה/דרכי הערכה/מרחבי הלמידה)?
- באיזו מידה מזמני הלמידה שבחרתי מאפשרים קידום למידה רלוונטית, בעלת ערך ללומד ולחברה המעודדת מעורבות?
- מה תהיה מידת הגמישות בתכנון יחידת ההוראה כך שיתאפשרו לי הקשבה ושימוש במצבי למידה מזדמנים?
- כיצד אעריך את ההישגים שהגדרתי?
- באלו פרקטיקות הוראה אשתמש?
- כיצד אארגן את התכנים?
- באיזה ארגון לומדים אצמן?
- כיצד אנצל את חומרי הלמידה ומרחבי הלמידה?
- מה תהיה חלוקת הזמנים?

שאלות להערכת ההוראה-למידה

- האם היתה חווית למידה משמעותית?
- האם אכן הושגו ההישגים שתוכננו?
- מהן העדויות שנאספו על מנת לבדוק אם אכן הושגו ההישגים?
- כיצד אקבל משוב על חווית הלמידה?
- אילו תפקודי לומד באו לידי ביטוי בפעילות הלימודית?
- באילו מהמזמנים של הלמידה המשמעותית נעשה שימוש?
- כיצד נדע שקידמנו תפקודים אלה?
- מהן העדויות לקידום תפקודים אלה? באילו דרכים אספנו אותן?
- כיצד סייעו המזמנים בפיתוח התפקודים שבאו לידי ביטוי?
- האם יש תפקוד נוסף שניתן היה לפתח באמצעות יחידת ההוראה?
- בהתייחס לפרקטיקות ההוראה ולמזמני הלמידה, האם נדרשות פעולות מתקנות? איזה? מדוע?
- באילו מזמנים נוספים נוכל להיעזר?
- כיצד נוכל להרחיב את הפעילות לתחומי דעת ונושאים נוספים?

תכנית של שיעור/יחידת הוראה-למידה-הערכה

תחום הדעת ותפקודי לומד	הישגים מצופים **	תכנית ההוראה-למידה *** ראו הטבלה בהמשך	הערכה ****	משוב ומסקנות להמשך *****
תחום דעת/נושא/*				
תפקוד קוגניטיבי				
תפקוד מטה קוגניטיבי				
תפקוד תוך-אישי				
תפקוד בין-אישי				
תפקוד חושי-תנועתי				
הכוונה עצמית בלמידה				

* בתחום הדעת: תוכן, מושג, רעיון, תהליך, עיקרון

** הישגים מצופים: מה התלמיד יידע? מה התלמיד יהיה מסוגל לעשות?

*** תכנית ההוראה-למידה: התנסויות ומטלות, תהליכים, חומרים, סביבה, ארגון לומדים, ארגון זמן.

**** הערכה: אילו עדויות נאסוף לגבי השגת היעד? כיצד?

***** ייעשה בשיתוף התלמידים ו/או על ידי המורה בתום השיעור

תכנית ההוראה-למידה

משך הפעילות	סביבה לימודית	חומרים	ארגון לומדים	תוצר/ים מתוכנן/ים	פעילות	תפקודים עיקריים

1 <http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Applications/Mankal/EtsMedorim/3/3-1/HoraotKeva/K-2016-9-2-3-1-54.htm>

תכנית שנתית של פעולות ההערכה בכיתה

התכנית מאפשרת לתלמידים לבטא בדרכים מגוונות את הידע שלהם ואת מידת עמידתם בהישגים הנדרשים.

בתכנית השנתית יהיה איזון בפעולות ההערכה בהתאם למטרות ולפי הכללים שנקבעו בחוזר המנהל הכללי התכנית הלאומית ללמידה משמעותית – מבחנים פנימיים כחלק מהערכה על פני הרצף החינוכי, תשע"ו בתאים יש לרשום תאריכים מתוכננים לביצוע הפעולה

כיתה	פעולות הערכה
לפחות פעמיים במחצית על ידי כל מורה – תאריכים מתוכננים:	תצפית מכוונת
לפחות פעמיים במחצית על ידי כל מורה – תאריכים מתוכננים:	שיחת משוב מורה-תלמיד (ובכלל זה על תחושות התלמיד וחויית הלמידה)
לפחות פעמיים במחצית בכל מקצוע/ נושא/תחום - תאריכים מתוכננים:	הערכה עצמית
לפחות פעמיים במחצית בכל מקצוע/נושא/תחום - תאריכים מתוכננים	משוב עמיתים/סכיבה

כלי לאיסוף נתונים בעת תצפית על התנהגויות תלמידים בשיעור

נתונים כלליים

שם המורה: _____ תאריך צפייה: _____ שעה: _____

נושא השיעור/יחידת הלימוד: _____ תחום/מקצוע: _____

שכבת גיל: _____ מספר התלמידים: _____

מטרות ההוראה-למידה (כפי שהוצגו על ידי המורה בשיח מקדים):

שם ותפקיד של עורך/ת התצפית: _____

סביבת ההוראה-למידה

- 1. המקום שבו מתקיים השיעור: בכיתה/במעבדה/אחר:
- 2. ארגון לומדים: התלמידים יושבים בטורים בזוגות/יחידים, בקבוצות, משתנה/קבועה, על יד עמדות מחשב
- 3. סביבה יש/אין ביטוי לתוצרי תלמידים;
- 4. הסביבה מזמנת/אינה מזמנת פיתוח של תפקודי לומד במאה ה-21;
- 5. בסביבה יש/אין חומרים וציוד להתנסות והמחשה.
- 6. תשתיות טכנולוגיות:

תיאור התשתית הטכנולוגית	קיים	לא קיים
חיבור לאינטרנט		
עמדת מורה הכוללת מחשב		
עמדת מורה הכוללת מקרן		
לוח אלקטרוני		
מחשב לכל תלמיד		
אחר		

* רצוי להיעזר בכלי להתבוננות בסביבת למידה המזמנת קידום למידה משמעותית ופיתוח תפקודי לומד במאה ה-21.
ראו נספח מספר 1

למידה בתחום הדעת/בנושא

רמה				רכיבים
כלל לא	במידה נמוכה	במידה בינונית	במידה רבה	
				התלמידים מגלים הבנה בנושא הנלמד
				התלמידים מגלים שליטה באמצעים הטכנולוגיים הנדרשים לשיעור זה
				התלמידים מתבטאים בשפה תקינה, גבוהה ועשירה (דבורה וכתובה)
המטלה שניתנה במהלך השיעור או כהמשך לו: ☐ רלוונטית לתלמידים ☐ מובנת לתלמידים ☐ הם מבצעים אותה באופן עצמאי/יחידני/בזוגות/בצוותים *להקיף במעגל את הפריט המתאים				
המטלה שבה עוסקים התלמידים היא*: ☐ פתוחה/סגורה, ☐ תחומית/בין תחומית/ ☐ מזמנת תקשורת רב כיוונית, אינטראקטיבית ☐ מבטאת תהליך חקר ☐ עוסקת בבעיה ממשית/ בעיה רלוונטית, אחר: לסמן V במקום המתאים				
במהלך ביצוע המטלה התלמידים מפעילים כישורי חשיבה מסדר גבוה כגון מיפוי, חקירה, הנמקה, השוואה, רפלקטיביות, הערכה, הכללה, הסקת מסקנות, פתרון בעיות, חשיבה יצירתית, אחר: *להקיף במעגל את הפריט המתאים				
התלמידים עוסקים בהבניית ידע, הקשבה להרצאה/הצגה/שאלות של המורה, פתרון בעיות, חקירה, שאילת שאלות, פיתוח מושג, חשיבה רפלקטיבית, למידה שיתופית, אחר: *להקיף במעגל את הפריט המתאים				

רלוונטיות הכלים הדיגיטאליים, עולמות התוכן הדיגיטאלי והפעילות שהתלמידים מבצעים

עולמות התוכן שבהם נעשה שימוש בשיעור: ספקי תוכן, מאגרי מידע, אתרים ייעודיים ברשת, הדמיות (סימולטורים), משחקים, יישומונים, אחר:

עולמות התוכן:

ציון				תבחינים
כלל לא	במידה נמוכה	במידה בינונית	במידה רבה	
				השימוש בעולמות התוכן שנבחרו תורם למטרות הלמידה
				מידת ההתאמה בין עולם התוכן הדיגיטאלי מותאם לתפקוד הלומדים
				מידת התרומה של עולם התוכן הדיגיטאלי תורם לקידום תפקודי לומדים במאה ה-21

הפעילות שהתלמידים מבצעים בסביבה המתקשבת (הקיפּו):

תרגול, עיבוד וניתוח נתונים, כתיבה, עיצוב, עריכה ושכתוב, תהליך למידה מדעני או חלק ממנו, פתרון בעיות, אחר:

הכלים הדיגיטאליים שבהם מתנסים התלמידים/להם נחשפים התלמידים (הקיפו):

מעבד תמלילים, מחולל מצגות, גיליון אלקטרוני, יישומון, בלוג, ויקי, אחר:

ציון				תבחינים
כלל לא	במידה נמוכה	במידה בינונית	במידה רבה	
				השימוש בעולמות התוכן שנבחרו תורם למטרות הלמידה
				מידת ההתאמה בין עולם התוכן הדיגיטאלי מותאם לתפקוד הלומדים
				מידת התרומה של עולם התוכן הדיגיטאלי תורם לקידום תפקודי לומדים במאה ה-21

עורך תהליך הלמידה

ציון				תבחינים
כלל לא	במידה נמוכה	במידה בינונית	במידה רבה	
				התלמידים מבינים את מטרות השיעור
				חלוקת זמן השיעור הולמת את שלב הלימוד (פתיח, גוף, סיכום ומשוב), מטרתו וצורכי הלומדים
				יש גמישות כמענה להתרחשויות במהלך השיעור
				התלמידים מודעים למבנה ולרצף של השיעור
				התלמידים מקבלים ונותנים משוב ומתקיימת הערכה מעצבת במהלך השיעור

בהחלטה על שימוש בכלים דיגיטאליים (סמנו V במקום המתאים):

- המורה קובע/ת באיזה כלי טכנולוגי להשתמש.
- התלמידים דנים בנימוקים לבחירה במיומנות או בפונקציה במחשב.
- התלמידים בוחרים מתוך מגוון כלים למידה של מיומנויות מחשב **(סמנו V במקום המתאים):**
 - ☐ התלמידים צופים במורה מדגימ/ה מיומנויות בפני הכיתה בעזרת האמצעים הדיגיטאליים הקיימים.
 - ☐ התלמידים לומדים עם המורה את מיומנויות התקשוב בקבוצה קטנה/ באופן פרטני.
 - ☐ התלמידים פועלים לפי הוראות כתובות.
 - ☐ התלמידים נעזרים באמצעי המחשה כגון: סרטון, יישומון, הדמיה, אחר:
 - ☐ מתקיימת למידת עמיתים

בקביעת מטרות השיעור:

- התלמידים שומעים/קוראים בתחילת השיעור את מטרות השיעור.
- התלמידים מגדירים עם המורה את מטרות השיעור.
- התלמידים יודעים/מבינים מהן מטרות השיעור.
- לשיעור יש מטרות באחד או יותר מההיבטים הבאים:

ציון				תבחינים
כלל לא	במידה מועטה	במידה בינונית	במידה רבה	
				תחום התוכן
				אוריינות דיגיטאלית
				מידענות מתוקשבת
				תפקודי לומד במאה ה-21: • חשיבה (קוגניטיבי) • חשיבה על חשיבה (מטה קוגניטיבי) • רגשי (תוך אישי) • חברתי (בין אישי) • חושי-תנועתי • הכוונה עצמית
				אחר

פעילות והשתתפות תלמידים:

תבחינים				ציון
				כלל לא
				במידה רבה
				במידה בינונית
				במידה נמוכה
התלמידים מגלים הנעה וסקרנות				
התלמידים פעילים				
התלמידים משתפים זה את זה בדעות וברעיונות				
התלמידים מנמקים את דעותיהם				
התלמידים מסבירים את רעיונותיהם				
התלמידים שואלים שאלות				
התלמידים אינם חוששים לשגות				
השיח בין התלמידים ממוקד בנלמד				
התלמידים ממשיגים תהליכי חשיבה				
התלמידים מייצגים תהליכי חשיבה				
התלמידים ממשיגים תהליכים מידעניים				
התלמידים מייצגים תהליכים מידעניים				
התלמידים מגיבים בכבוד זה לדברי זה				
התלמידים דנים בסוגיות חברתיות/ערכיות				
התלמידים משתמשים ברשת כחלק מהשיח הלימודי				
התלמידים משתמשים במהלך השיעור ברשת כחלק מהשיח הלימודי (למשל: הצגת דיון המתקיים ברשת)				

ביטוי לשונות הלומדים:

תבחינים				ציון
				כלל לא
				במידה רבה
				במידה בינונית
				במידה נמוכה
התלמידים מבטאים את כישוריהם				
התלמידים מפעילים תפקודים שונים בתהליך הלמידה על פי בחירתם: חושי-תנועת, קוגניטיבי, בין אישי, תוך אישי				
התלמידים מייצגים ידע באופנים שונים				

הערכה ומעקב:

תבחינים		ציון
		כן
		לא
במהלך הלמידה ובסיומה התלמידים שותפים להערכה של השגת המטרות שנקבעו		
התלמידים מעריכים את התקדמותם/הישגיהם בנושא הנלמד		
התלמידים מעריכים את התקדמותם/הישגיהם בסביבה המתוקשבת		
התלמידים מתעדים את תוצרי למידתם		
התלמידים מסכמים את הנלמד		
התלמידים מקבלים משוב עקבי להתנהגויות רצויות		

אתיקה, ערכים והתנהגות נבונה

ציון				תבחינים
כלל לא	במידה נמוכה	במידה בינונית	במידה רבה	
				התלמידים מתייחסים להיבטים העוסקים באתיקה, זכויות יוצרים והתנהגות נבונה ברשת
				התלמידים פועלים באופן אתי ברשת
				התלמידים מתנהגים ברשת בצורה בטוחה

כלי לתכנון ולאיסוף נתונים בעת תצפית על מענה לשונות בהתנסויות למידה שמזומנות ללומדים

מטרות הכלי:

- לנתח מצב קיים לשם יצירת מודעות לדפוס העבודה של מורה/צוות
- לתכנן יחידות לימוד תוך ניצול מרחבי הגמישות הפדגוגית הקיימים ציר האורך מציג תחומים לזימון מגוון התנסויות.

ציר הרוחב מאפשר להסיק מסקנות לגבי מידת ההתאמה של ההוראה לפרט. בציר זה צוינו שני מצבים:

1. אחיד – כולם עוסקים באותו נושא באותו זמן באותו מרחב, באותה דרך, באותו ארגון לומדים; ביחס לכולם הוגדרו אותן מטרות, לכולם ניתנת אותה מטלה, מכולם מצופה אותו תוצה, מתבצעת הערכה אחידה של הלמידה והתפקוד.
2. מגוון – קיים מגוון המאפשר בחירה ללומדים ו/או התאמה לפרט על ידי המורה.
בתאים מסומנים המצבים השונים. יש שפע של צירופים אפשריים.

תחומים		אחיד לכל התלמידים	מגוון/מותאם לפרט
מטרות הלמידה בהתייחס להיבטים אלו:	תחום התוכן		
	תפקוד קוגניטיבי		
	תפקוד מטה קוגניטיבי		
	תפקוד בין-אישי		
	תפקוד תוך-אישי		
	תפקוד ניהולי		
	תפקוד חושי-תנועתי		
חומרי הלמידה והמשאבים	טקסט מודפס		
	חומרים בסביבה הווירטואלית		
	חומרים מהסביבה החומרית		
	אנשים		
	אחר:		
המטלה	סגורה		
	פתוחה		
	קצרה		
	מתמשכת		
	מצריכה תיווך		
	מאפשרת למידה עצמאית		
	תחומית		
	בין-תחומית		
	אחר:		

תחומים		אחיד לכל התלמידים	מגוון/מותאם לפרט
התוצר	מילולי		
	חזותי		
	קולי		
	משולב		
	אחר:		
מסגרת חברתית	מליאה		
	יחידנית		
	זוג		
	קבוצה קטנה		
זמן הלמידה	שיעור		
	לטווח קצר (עד שבועיים)		
	לטווח ארוך		
	אחר:		
סביבת הלמידה	תומכת בהתנסות הלימודית		
	עשירה ומגוונת		
	מאפשרת בחירה		
	מציגה תוצרי תלמידים		
	נגישה ונוחה להתמצאות		
	על ידי עמיתים		
	על ידי מומחים		
	אחר:		

תחומים		אחיד לכל התלמידים	מגוון/מותאם לפרט
סוג ההערכה	מסכמת		
	מעצבת		
	על ידי המורה		
	על ידי התלמיד		
	על ידי עמיתים		
	על ידי מומחים		
	אחר:		
כלי ההערכה	מבחן		
	ריאיון		
	תצפית		
	תוצר		
	פעילות שוטפת בכיתה		
	אחר:		

כלי לאיסוף נתונים בעת קיום תצפית
בפרקטיקות הוראה-למידה

נושא:

הערות	תיאור הוראה-למידה-הערכה*						
							תכנים וארגונים
							חומרי הוראה-למידה
							ארגון זמן
							פעילות לומדים וארגון לומדים
							הערכה ומשוב
							סביבה לימודית
							פעילות המורה
							התנהגויות שפותחו במהלך הלמידה
	הכוונה עצמית בלמידה	חושי תנועת	בין אישי	תוך אישי	מטה קוגניטיבי	קוגניטיבי	תחומים

*בשורות יש לפרט נתונים כגון:

- ארגון תכנים - אינטגרטיבי או דיסציפלינארי, תחומי או בין תחומי; הנושא מקושר לעולמם של הלומדים;
- חומרי הוראה-למידה, כגון: אמצעי המחשה מהסביבה הקרובה, מוצגים שתלמידים הביאו, ספר לימוד
- ארגון זמן – חלוקת הזמן בשיעור, גמישות והתאמה של זמני העיסוק בהתאם להערכה מעצבת בתוך תהליך ההוראה-למידה
- פעילות לומדים וארגון לומדים – כגון: שאלת שאלות, למידת חקר, האזנה להרצאה, דיון, בחירה ב..., פתרון בעיות, למידה מטעויות ומהצלחות, מטלות ביצוע, ביצוע תפקיד, משחק, תצפית, למידה במבנים חברתיים מגוונים, למידה ממפגש עם "אחרים", מרתונים, למידה עם מנחה או מנטור, מסגרות עבודה, תנועות הנוער ומסגרות חברתיות אחרות.
- סביבה לימודית – כגון: פעילות במרחבי למידה מגוונים ממשיים ווירטואליים, בכיתה ומחוצה לה
- פעילות המורה – כגון: הצגת הנושא הנלמד, מטרותיו ותהליך הלמידה או עידוד הגדרת המטרות ותכנון התהליך על ידי התלמידים, הוראה מפורשת, שאלת שאלות, ניהול דיון, זימון התנסויות, תיווך לערך, מעורבות ורלוונטיות, מכוונות לפרט/לכלל, מתן משוב מקדם

כלי לזיהוי צורכי ההתערבות בצוות לקידום למידה משמעותית בקהילת לומדים אכפתית

טבלה לריכוז עיקרי השינוי המבוקש לשם למידה משמעותית בקהילת לומדים אכפתית, נקודות החוזק שיכולות להיות נקודת מוצא להשגת השינוי, כמו: ציפיות הורים, תמיכה של הרשות המקומית, ידע מקצועי קיים, נכונות בצוות והידע המקצועי הדרוש. ניתן להשתמש בטבלה כבסיס להכנת תכנית עבודה לקידום למידה משמעותית בבית הספר הפועל כקהילת לומדים אכפתית. רצוי להיעזר בנתונים שנאספו גם באמצעות תצפיות בפרקטיקות ההוראה

אבחון בית הספר		הרכיב
ידע ופרקטיקה הדורשים חיזוק בהתייחס לכל רכיב	חוזקות שיש לצוות בהתייחס לכל רכיב	
		תפיסת הלמידה הלמידה היא תהליך אישי, מודע ומושכל שבו הלומד מבנה את הידע שלו הן באופן עצמאי והן בתוך יחסי גומלין חברתיים; הלמידה היא משמעותית כאשר היא נתפסת ככזו על ידי הלומד וגם על ידי החברה ומתקיימים בה שלושה רכיבים בזמנית מבחינת התוכן והתהליך: הם נתפסים כרלוונטיים וכבעל ערך ללומד ולחברה והלומד חש מעורבות בהם.
		תפיסת ההוראה ההוראה היא מפת הדרכים והתהליכים שהמורה מעצב ומזמן כדי לקדם למידה משמעותית לתלמידיו להשגת יעדי הלמידה של התלמידים באופן אפקטיבי

אבחון בית הספר		הרכיב
ידע ופרקטיקה הדורשים חיזוק בהתייחס לכל רכיב	חוזקות שיש לצוות בהתייחס לכל רכיב	
		הישגי לומדים כוללים בנוסף להישגים המצופים על פי תכניות הלימודים (ידע, מיומנויות וערכים), גם הבנה מעמיקה בנלמד, פיתוח של תפקודי לומד נדרשים במאה ה-21 וחווית למידה מעצימה ומעשירה ללומדים
		תפקודי לומד מתייחסים לגישות, נטיות, ידע, מיומנויות והרגלים כפי שבאים לידי ביטוי בהתנהגות עצמאית של הפרט בהיבטים העיקריים של הפעילות האנושית: שכלי-קוגניטיבי ומטה-קוגניטיבי, רגשי-תוך אישי, חברתי-בין אישי, חושי-תנועתי, הכוונה עצמית בלמידה
		סביבת הלמידה היא הצומת שבו מתקיים המפגש בין המורה לבין תלמידיו ובין לבין תכני הלמידה סביבת הלמידה כוללת את המרחב הממשי והווירטואלי, האנושי והחומרי, בתוך בית הספר ומחוצה לו, שבו מתרחשים הלמידה, השיתוף והשימור של הידע
		תהליכים תהליכי הלמידה המדגישים בנוסף לעמידה בהישגים הנדרשים גם זימון חוויית למידה מערבת, מאתגרת ומעצימה ללומדים ומעניקה להם תחושת צמיחה ומימוש אישיים, גילוי ומענה לסקרנותם

אבחון בית הספר		הרכיב
ידע ופרקטיקה הדורשים חיזוק בהתייחס לכל רכיב	חוזקות שיש לצוות בהתייחס לכל רכיב	
		פרקטיקות הוראה שיטות ודרכי הוראה מגוונות המזמנות קידום למידה משמעותית והישגים ופיתוח תפקודי לומד במאה ה-21 ו כגון: הוראה מפורשת, שימוש במגוון חומרים, ייצוגים והתנסויות להבטחת הבנה מעמיקה בנלמד, חקר, דיון, משחק לסוגיו, פתרון בעיות, למידת עמיתים, עבודת צוות וכד'
		הערכה: דגש על הערכה לשם למידה. תהליך ההערכה הוא מעצב, דינאמי, גמיש ומתמשך, משתף ומערב את התלמיד, מספק הזדמנויות למידה משמעותיות ומאפשר לתלמיד להציג באופן פעיל את הידע שלו ואת יכולותיו. ההערכה מתייחסת לכל תחומי הפעילות החינוכית נעשה שימוש במגוון שיטות ודרכים לקבלת מידע על אודות הלמידה של התלמיד והתקדמותו ועל אודות איכות תהליכי החינוך, ההוראה והלמידה
		ארגון הלמידה מאפשר גמישות ב: ארגון תכנית הלימודים ארגון זמן ארגון לומדים ארגון צוות סביבת הלמידה לקידום למידה משמעותית, הישגי לומדים ופיתוח תפקודי לומד במאה ה-21

אבחון בית הספר		הרכיב
ידע ופרקטיקה הדורשים חיזוק בהתייחס לכל רכיב	חוזקות שיש לצוות בהתייחס לכל רכיב	
		תפקודי מורה: בנוסף לידע ולמיומנויות המסורתיים, המורה מתווך לערך, למעורבות ורלוונטיות בתכני הלמידה ובתהליכי הלמידה; מבנה את מסגרת החינוכית כקהילת לומדים אכפתית; מרחיב את משאבי הלמידה המזומנים לתלמידים ושותף פעיל בקהילת לומדים מקצועית המתפתחת לאורך זמן ובאופן עקבי

תכנית הפיתוח המקצועי (לאור אבחון בית הספר) לקידום למידה משמעותית, המסגרות וקהלי היעד

תכנית הפיתוח המקצועי (לאור אבחון בית הספר) לקידום למידה משמעותית, המסגרות וקהלי היעד בתאים יש לסמן + במקום המתאים ולציין את שמות המשתתפים, בעלי העניין.

בעלי העניין	מסגרות				תכנים	
	חוץ בית ספרי		קורסים בתחומי דעת	קורסי רוחב		
					פנים בית ספרי	
					פיתוח מקצועי בית ספרי	
					הדרכה	
					למידה משמעותית – התפיסה הרעיונית והבסיס העיוני והמחקרי	
					גישות ואסטרטגיות בהוראה-למידה	
					סביבות למידה	
					ניהול שינוי	
					תחילת כלים	תפיסה ועקרונות
					פיתוח תפקודי לומד במאה ה-21	תפקודים קוגניטיביים ומטה קוגניטיביים
						תפקודים תוך-אישיים: תחושת מסוגלות לימודית וחברתית, הנעה ללמידה, ויסות רגשות
						תפקודים בין-אישיים: יחסים, עבודת צוות ולמידת צוות; מעורבות חברתית
						תפקודים חושיים-תנועתיים
						לומד עצמאי וניהול הלמידה

1 מורים מקצועיים, מחנכים, רכזי מקצוע, רכזי חינוך חברתי, רכזי הערכה, יועצים חינוכיים, סגני מנהלים, מנהלים

מחווון מיפוי נתוני גמישות פדגוגית

נכתב על ידי ד"ר יפעת אשרת פינק

המחווון המוצע מציג את טווח הגמישות ברכיבים יסודיים מרכזיים: שעות הלמידה לתלמידים, ארגון לומדים, שיטות הוראה ולמידה, פיתוח מקצועי ותכנון הלימודים הבית ספרי.

מטרת המחווון הנוכחי, בדומה לשימוש במחווונים בכלל, היא לשרטט מנעד מצבי יישום שיסייעו לבדוק באילו אופנים אנו מיישמים את הרעיון הלכה למעשה.

שעות הלמידה לתלמידים

כל ארגון יוצר מסגרות שבאמצעותן הוא פועל להשגת מטרותיו. בבית הספר השימוש בשעות התקן במערכת השעות הוא ערוץ השפעה מרכזי לקידום מטרות החינוך. מערכת השעות היא תמונת תשקיף לעשייה הבית ספרית. התבוננות במערכת השעות מלמדת על כיווני הגמישות, על היקפה ועל תרומתה לעשייה החינוכית הכוללת.

להלן דוגמאות לרצף גמישות אפשרי:

היעדר גמישות ישתקף באמצעות:	גמישות תשתקף באמצעות:
כל התלמידים מקבלים אותה כמות שעות במסגרות זמן קבועות ובאותם תכנים. כמעט ואין שינוי במספר השעות המותאמות לכיתה לאורך השנה.	בית הספר מנייד את שעות התקן לפי הנחיצות והצרכים של תלמידים על פי הערכות ביניים הנעשות כל העת.
יחידת זמן המגדירה שיעור, קבועה, תחומה מראש וניתנת באופן זהה לכל תלמידי בית הספר.	הגדרת יחידת הזמן של השיעור משתנה כפועל יוצא מתוכני הלמידה, ממטרות ההוראה ומתכנית הלימודים בכללותה.
בית הספר מקצה את סל השעות לפי כיתות אם המאורגנות על פי הגיל הכרונולוגי של הילדים.	בית הספר מקצה את סל השעות באופנים מגוונים, כך שיכולים להתקבל צורות והרכבים שונים של למידה אשר יתגבשו למערכות שונות המבוססות ונותנות ביטוי למגוון תפקודים של תלמידים, סגנונות למידה שונים, תכני הלמידה וסגנון ההוראה. התאמת שעות ההוראה לצורכי גיל שונים וארגון הלמידה במסגרות מגוונות: רב גיליות, חד גיליות, לפי קבוצות עניין ולפי מיפוי צורכי לומדים.
שימוש קבוע ושיטתי באותו מספר שעות לילדים המקבלים תמיכה במסגרות למידה פרטניות.	בחינה מתמדת של אפקטיביות ניצול השעות והפעלת שינוי בהתאם. תגבור או הפחתה של שעות בהלימה לצורכי התלמידים ולפי הערכות ביניים.
"השיעור" מתרחש במרחבי למידה קבועים לאורך השנה.	חלוקת השעה הלימודית באופן משתנה במגוון אתרי לימוד ומסגרות לימוד (עידוד של פעילות לימודית מעבר לגבולות בית הספר אל תוך הקהילה) למידה במגוון אתרי לימוד (ספרייה, חדרי לימוד ייעודיים, וכיו"ב).

היעדר גמישות ישתקף באמצעות:	גמישות תשתקף באמצעות:
לרוב ההחלטה ושיקול הדעת בהתייחס למערכת השעות נעשים באופן בלעדי על ידי המנהל.	ההחלטה על יעוד וניוד השעות נעשית בחשיבה משותפת עם צוות בית הספר ומבוססת על הערכה מנומקת של צרכים והזדמנויות. שותפים רבים החל ממורים וכלה בלומדים עצמם יכולים להשפיע על ארגון עצמי של הזמן בחלקים מתוך מערכת השעות הקבועה לפי צורכיהם, נטיותיהם תחומי עניין וכו'.
את עיקר שעות הלמידה תופסות וממלאות תכניות לימודים ארציות.	מערכת השעות הפורמאלית מבטאת שילוב ושיבוץ נושאים אינטגרטיביים, תכניות הרשות וההעשרה אשר נועדו לתת מענה למטרות המקומיות וליעדים הלימודיים החברתיים והאחרים שנקבעו.

ארגון לומדים

צורת ארגון הלומדים המסורתית, המוכרת והרווחת הינה ההוראה הפרונטאלית, שבה עשרות תלמידים מאותו שנתון לומדים באותה יחידה ארגונית - חברתית (הכיתה) כדי שיוכלו 'לקלוט' ידע מצטבר בדרך מובנית וחסכונית. לצד צורה זו, קיימות צורות ארגון לומדים נוספות אשר עשויות להיווצר בהתאם למטרות ההוראה בפן הלימודי, הרגשי והחברתי. צורות אלו באות לידי ביטוי בגישות ההוראה היחידניות והשיתופיות, והן נועדו כדי להגמיש את דרך הלמידה, לעודד למידה משמעותית ולהבטיח את הפקת התוצאות הלימודיות-חינוכיות הרצויות של הארגון בכללותו.

להלן דוגמאות לרצף גמישות אפשרי:

היעדר גמישות ישתקף באמצעות:	גמישות תשתקף באמצעות:
ארגון הלומדים נשמר אחיד לאורך זמן וללא תלות במהות הלמידה: מבנה הדעת של המקצוע, תוכני הלימוד, מטרות הלמידה ומבנה השיעורים.	ארגון הלימודים משתנה ומותאם לצרכים ולהזדמנויות למידה הנקרות בדרכו של המורה או מתוכננות כך.
ארגון לומדים אחיד בכל שכבות הלימוד.	ארגון הלומדים נקבע על פי שיקוליו החינוכיים, ערכיים פדגוגיים ודידקטיים של המורה המוביל בכיתה את הלמידה, ובזיקה לתכנון לימודי ייחודי המתפתח בבית הספר.
לרוב, ארגון הלומדים נובע ממטרות ההוראה ומתכנית הלימודים כפי שתכנן אותם המורה.	ארגון הלומדים נועד לאפשר למידה משמעותית והתקדמות של התלמיד, ולכן ישתנה בהתאם לתועלת שניתן להפיק ממנו לצורך השגת מטרה זו.
צורות ארגון הלומדים ישתנו בגבולות הסביבה הלימודית בכיתה.	צורות ארגון הלומדים יפרצו את הסביבה הלימודית בכיתה וישתמשו בידע, בתכנים ובהזדמנויות שהסביבה החיצונית מאפשרת.
ארגון הלומדים נתון להחלטתו הבלעדית של המחנך.	יש מעורבות של התלמידים בצורות התארגנות בלמידה ההולמות את סגנון צורכיהם ואת תחומי העניין שלהם.

שיטות ודרכי הוראה-למידה

שיטות הוראה-למידה שונות פותחו כדי לספק דרכים ייחודיות לתהליכי חינוך-למידה משמעותיים ולמתן מענה לצורכיהם הלימודיים, החברתיים והרגשיים של התלמידים. שיטות שונות נועדו לסייע למורה להבנות את הידע הנדרש ולתרגם את תכניות הלימודים הארציות ל'חיי הכיתה' ולמידת התלמידים. בין השיטות המרכזיות והרווחות הן למידה יחידנית (למידה המתרחשת אצל הלומד היחיד ואינה מבנה בתוכה אינטראקציה עם לומד אחר), למידה תחרותית (למידה המתרחשת בתוך קבוצה גדולה או קטנה של תלמידים כאשר קיימות מטרות מנוגדות בין חברי הקבוצה) ולמידה שיתופית (שם כולל למספר רב של שיטות הוראה ולמידה המדגישות יסודות של שיתופיות בין תלמידים במהלך פעילותם הלימודית). השיטות מעצבות במידה רבה את אופי הפעילויות והמטלות, אמצעי ההוראה, חומרי הלמידה, עזרים שונים וסביבה לימודית בכלל. כמו כן נעשה שימוש בדרכי למידה מגוונות, כגון: למידת חקה, שילוב המשחק בלמידה.

להלן דוגמאות לרצף גמישות אפשרי:

היעדר גמישות ישתקף באמצעות:	גמישות תשתקף באמצעות:
כל התלמידים לומדים באותן שיטות למידה.	לומדים שונים לומדים בשיטות שונות.
התלמידים מחויבים להתאים את סגנון הלמידה שלהם לשיטת ההוראה הנקבעת על ידי המורה.	שיטות ההוראה נבחרות בהתחשב בסגנונות הלמידה של התלמידים ומותאמות אליהם בהתמדה. התלמידים שותפים בבחירת שיטות ודרכי הלמידה נגזרות מבחירת התלמידים.
שיטות ההוראה נבחרות על ידי המורה כדי לשרת את השגת מטרותיו בשיעור או ביחידות הוראה.	שיטות ההוראה-למידה נועדו לשרת את הלומד ואת קידומו בלמידה, ולכן הן נקבעות על סמך אבחון מתמיד ואפיון המקום של הלומד בלמידה כדי להשיג את יעדיו הלימודיים, שאיפותיו ואתגריו הלימודיים.
שיטות הלמידה מוחלות על ידי המורים באותו אופן על מקצועות שונים.	שיטות ההוראה מותאמות למבנה הדעת ולדידקטיקה הייחודית של המקצוע.
מורים מעבירים עמם את שיטות ההוראה בין כיתה לכיתה, תלמיד לתלמיד, מקצוע למקצוע תוך חזרה על אותם אופני הוראה.	מורים משנים את שיטות ההוראה בהלימה לכיתה, לתלמידים ולמצבם בלמידה ובהלימה למקצוע הנלמד.
מורים מרבים להשתמש בשיטות הוראה שהם מעדיפים.	מורים שוקלים את שיטות ההוראה תוך התייחסות בצורכי התלמידים והצורך שלהם בגיוון, בביטוי אישי, בעיבוד מידע, ארגונו והבנתו, הבניית ידע, נטיותיהם וסגנונותיהם והתחשבות בהם.
חומרי הלמידה שבהם מורים מרבים להשתמש הם ספרי הלימוד ומחברות.	מורים מתכננים יחידות הוראה-למידה ומתאימים חומרים מגוונים ללומדים שונים.

פיתוח מקצועי

העוסקים בשיפור תפקוד של בתי ספר מדגישים את חשיבות תרבות הלמידה והעבודה השיתופית של הצוותים החינוכיים להגברת האפקטיביות של בתי הספר ולשיפור הישגי התלמידים. תהליך ההתפתחות המקצועית עשוי להיות המפתח להעלאת מקצועיות המורים וקרנה של פרופסיה זו. הפיתוח המקצועי נועד להעמיק את ההבנה של מורים בנוגע לתהליכי הוראה-למידה ובנוגע לתלמידיהם, לסייע למורים בהעמקת הידע ובשכלול המיומנויות הנדרשות להם לשיפור תפקודם בין היתר כדי לקדם למידה משמעותית והישגים.

להלן דוגמאות לרצף גמישות אפשרי:

היעדר גמישות ישתקף באמצעות:	גמישות תשתקף באמצעות:
הפעלת תכנית אחידה מבחינת מטרות ותכנים לפיתוח מקצועי של כלל צוות המורים שנסבה סביב מטרה ותוכן אחידים.	הפעלת תכנית מערכתית לפיתוח מקצועי שמאופיינת במודולריות, ייחודיות והתאמה לשלבים השונים בקריירה המקצועית של המורים.
התכנית מקדמת את החזון והמטרות שנקבעו על ידי גורמים חיצוניים.	התכנית מקדמת בו זמנית מטרות בית ספריות מוסכמות, חזון וסדר יום פדגוגי מחד גיסא, ומאידך גיסא מאפשרת למורים שונים בבית הספר להתפתח ולהתקדם מבחינה מקצועית על פי צורכיהם בהוראה וקידום המומחיות שלהם.
קיום הלמידה בזמן ובמקום אחידים.	רישות הלמידה מעבר למקום ולזמן, למידה סינכרונית וא-סינכרונית באמצעים טכנולוגיים משלימים, השתתפות בקהילות למידה על פי קבוצות עניין, ולמידה בהרכבים מגוונים: הומוגניים, הטרוגניים, בצוותי אורך ובצוותי רוחב, לפי הצרכים הבית ספריים.
הובלת כיוון ההתפתחות המקצועי נתונה להחלטתו של המנהל על פי יעדים חיצוניים המכתיבים את סדר העדיפויות או על פי חזונו האישי של המנהל.	מתן ביטוי לריבוי קולות, צרכים ועדיפויות של מורים כדי לתת מענה טוב יותר לצורכי הלמידה שלהם ולקבלת החלטות משותפות.
הלמידה עונה על צורכי הלמידה על בסיס המכנה המשותף הרחב ביותר ומיושמת בדרך למידה אחת ומרכזית.	הלמידה מאפשרת חוויה לימודית משמעותית למורים ועונה לצרכיו המגוונים והרבים של הלומד המבוגר.
תהליכי הפיתוח המקצועי מתוכננים היטב ומראש וקובעים את סדר ורצף הלמידה לאורך שנת עבודה.	תהליכי הפיתוח המקצועי לוקחים בחשבון בעת התכנון את האפשרות לשינוי ולהגמשת התכנים, התהליכים והשותפים כפועל יוצא מתהליכי בקרה והערכה מעצבת שייעשו תוך כדי התהליך.

תכנון הלימודים

תכנית הלימודים במובן הצר היא תכנית של נושא ההוראה. במובן הרחב המונח מתייחס לכל מה שנלמד בבית הספר, מה שנלמד באופן מפורש ומזדמן וכן מסרים חינוכיים גלויים וסמויים.

תכנון הלימודים הבית ספרי צמח על רקע עידוד בתי הספר לאוטונומיה פדגוגית. הוא בא לידי ביטוי במתן האפשרות לבתי הספר להתאים את תכניות הלימודים המרכזיות לצרכים הייחודיים בבית ספרם, לקחת אחריות רבה יותר בנוגע להערכת הישגי התלמידים ולתת מקום לביטוי עצמאי, ייחודי ומקורי לבית הספר ולתלמידיו. תכניות הלימודים הממלכתיות הן דיסציפלינריות בבסיסן ומוגדרות על פי מטרות העל של החינוך.

להלן דוגמאות לרצף גמישות אפשרי:

היעדר גמישות ישתקף באמצעות:	גמישות תשתקף באמצעות:
אחוז ניכר מזמן ההוראה מוקדש ליישום של תכנית הלימודים הממלכתית לשם עמידה בהישגים שמשרד החינוך קובע.	עידוד ללקיחת אחריות, הפעלת שיקול דעת ושותפות פעילה הולכת וגדלה של צוות ההוראה בבית הספר בהתאמה, בפיתוח וביישום תכניות לימודים כך שתהיינה מותאמות לצורכי בית הספר והקהילה. ניכרת חתירה לשילוב של תכניות שהופקו בידי גופי תכנון מקצועיים, חיצוניים לבית הספר עם תכניות מקומית בית ספריות. תכניות הלימודים מבטאות שילוב בין תכניות בחירה לתכניות רשות.
יישום סילבוס אחיד ותכנים מומלצים ומחייבים בתוך כל שכבת גיל ובין שכבות הגיל השונות. המורה פועל באופן צמוד לסילבוס שמפרט את נושאי הגרעין (שחובה להקנות לכל התלמידים).	מקום בו ניתנת אפשרות לביטוי עצמי של מורים בשכבות גיל שונות על ידי עידוד יוזמות לתכניות שצמחו מתוך קבוצות עניין של תלמידים, פרויקטים אישיים, תכניות בהנחיית תלמידים - עמיתים ותכניות אחרות. ניכרות יוזמות ברמת הכיתה הבודדת, מורים מקצועיים וכו'.
המורים מכינים את תכניות ההוראה שלהם בהתאם לתכנים המוצעים בסילבוס תוך שהם מקפידים, בדרך כלל, על הרצף המוצע ועל חלוקת הזמן המוקצבת ושואפים להגיע להישגים הנדרשים בכל רמת גיל.	המורים מייצרים תכניות למידה מקומיות המרחיבות את גרעיני הידע של תכנית הלימודים תוך פריצת גבולות המערכת הקבועה ויצירת רצפי זמן ממוקדים (לדוגמה: לאורך תקופה מרוכזת בחודשים, שיעור בשבוע לאורך תקופה).
ההתבוננות היא ברמת כיתה בהתייחס למקצועות, למיומנויות, לתכנים, לערכים וכו'.	בית הספר מתבונן בראיית אורך ורוחב על הלמידה וחותר לגיבוש סילבוס בית ספרי ספירלי הנותן ביטוי לעיסוק בתכנים, בתופעות, בעקרונות, בערכים, באתגרים, במיומנויות ובתהליכים ומשלימים אלו את אלו.
דפוס אחיד בבניית תכנית הלימודים ברמה הכוללת. היקף השעות המוקדש ליישום תכניות דיסציפלינריות נקבע על ידי משרד החינוך באופן אחיד לכלל המערכת לאור יעדיו. לכל דיסציפלינה מוצעים תוכני למידה שמטרתם לאפשר את השגת המטרות וכן לוחות זמנים מתאימים להשגתם.	בית הספר מממש יותר מנתיב אחד לצורך הגשמת היעדים. היקף הנושאים האינטגרטיביים רחב ומכסה תחומי לימוד וניסיון רבים. תכנונם חוצה את כל דרגות הגיל ואת כל הכיתות. בית הספר יוצר תכניות לימודים בעלות צורות ארגון שונות: תחומיות (דיסציפלינאריות) בינתחומיות (אינטרדיסציפלינריות), רב-תחומיות (מולטי דיסציפלינריות) ועל תחומיות (טרנס דיסציפלינריות).

תכנית לניצול מרחבי הגמישות הפדגוגית בכיתה ובבית ספר

אופן ניצולו	מרחב גמישות פדגוגית
	תכנית הלימודים
	חומרי הוראה ולמידה
	גישות ודרכי הוראה ולמידה
	הערכה
	מרחבי למידה
	ארגון לומדים
	ארגון זמן/ מערכת השעות
	ארגון צוות
	פיתוח מקצועי

שער

4

נספחים

נספח 1:

תפקודי לומד עיקריים במאה ה-21

הוגדרו 6 קבוצות של תפקודי לומד במאה ה-21: תפקודים קוגניטיביים, תפקודים מטה קוגניטיביים, תפקודים תוך אישיים, תפקודים בין אישיים, תפקודים חושיים תנועתיים והכוונה עצמית בלמידה. בטבלה מופיעים תפקודי הלומד העיקריים במאה ה-21 בתוך כל אחת מקבוצות אלה* שמשרד החינוך מדגיש את פיתוחם.

תפקודי לומד נדרשים במאה ה-21	תהליכי למידה הוראה והערכה משמעותיים מותאמים למאה ה-21 (בדגש על ערך, מעורבות, רלוונטיות)	תוצאות והישגים ברמת לומד
הבנה מעמיקה בבסיס ידע שהוגדר בתכנית הלימודים ובנושאי הבחירה (קוגניטיבי)	- פיתוח חשיבה ברמות שונות בכל תהליך למידה - זימון התנסויות ביישום רלוונטי של הנלמד והעברה	- עומד בהישגים הנדרשי - מיישם את הנלמד בתחום הדעת למצבים חדשים באותו תחום - מבנה ידע ותובנות ומבטא אותם
חשיבה ביקורתית (קוגניטיבי)	- פיתוח אבחנה בין דעות לעובדות - פיתוח היכולת לבחון את אמינות מקורות המידע - התנסות בדיוני דילמה המזמנים מעורבות, שיפוט מוסרי וגיבוש עמדה	- שואל שאלות - בוחן חלופות - משתמש בנתונים לצורך קבלת החלטות - מביע עמדה מנומקת
חשיבה יצירתית (קוגניטיבי)	- התנסות בהעלאת רעיונות - התנסות בזיהוי ובפתרון בעיות מגוונות ורלוונטיות ללומד - עידוד חדשנות - עידוד ביטוי אישי וקבוצתי במגוון דרכים ואמצעים - מתן לגיטימציה להבעת דעות, שאלת שאלות מאתגרות ולמידה מטעויות	- מעלה רעיונות מקוריים - מבטא חשיבה מסתעפת - מבטא את עצמו בדרכים מגוונות - תוצרי למידתו מקוריים, מחדשים

תפקודי לומד נדרשים במאה ה-21	תהליכי למידה הוראה והערכה משמעותיים מותאמים למאה ה-21 (בדגש על ערך, מעורבות, רלוונטיות)	תוצאות והישגים ברמת לומד
חשיבה רפלקטיבית (מטה קוגניטיבי)	• חשיבה על חשיבה • שילוב תהליכי חשיבה רפלקטיביים כחלק בלתי נפרד מביצוע משימות • זימון התנסות בתהליכי ניתוח טעויות והצלחות והערך ללומד	• מודע לתהליכי חשיבתו • מפעיל רפלקציה ומעדכן תוצרים בהתאם • משפר את תוצרי הלמידה מפעם לפעם
עבודה בצוות (בין-אישי)	• פיתוח מיומנויות של לימוד וביצוע משימה משותף ופעיל בעולם ממשי ובעולם וירטואלי רלוונטי באמצעות התנסויות ותהליכים רפלקטיביים בעקבותיהם	• מקיים תקשורת בין אישית תקינה • מסוגל לוותר ומתחשב בזולת • מקבל סמכות ומפעיל סמכות לפי הצורך • משתתף בביצוע מטלות ותורם לתוצר הקבוצתי
ניהול שיח מכבד ומקדם (בין-אישי)	• תרגול מיומנויות השיח בעולם הממשי והעולם הווירטואלי • זימון מצבים בהם השיח חיוני לקידום משימה או תהליך שבו העניין והרלוונטיות משותפים לצדדים המעורבים	• משתמש בשיח ליצירת הסכמות, להחלפת דעות, לביצוע משימה על פי הצורך • מגלה פתיחות לדעות ורעיונות • מתנהג באופן אתי במרחב הממשי והווירטואלי
תרומה לחברה (משפחה, כיתה, בית הספר, קהילה, מדינה, החברה הכללית) (בין- אישי)	• עידוד והוקרה של יוזמות שיש בהן ערך לחברה	• משתתף ו/או יוזם פעולות התנדבות /תרומה לחברה

תוצאות והישגים ברמת לומד	תהליכי למידה הוראה והערכה משמעותיים מותאמים למאה ה-21 (בדגש על ערך, מעורבות, רלוונטיות)	תפקודי לומד נדרשים במאה ה-21
- מתמיד בביצוע התפקיד - משפר את איכות הביצוע ממשימה למשימה - מתנהג באופן בטוח במרחב הממשי והווירטואלי	זימון מגוון משימות ותפקידים שהלומד רואה בהם ערך ותהליכים רפלקטיביים על אודות ביצועם	קבלת אחריות (תוך-אישי)
- משקיע זמן ומאמץ בלמידה גם כשהדבר כרוך בקשיים, במחירים גבוהים ובאי הצלחות - יוזם הרחבה והעמקה של הנלמד	- זימון למידה על פי תחומי עניין מגוונים ורלוונטיים ללומד ובדרכי למידה לפי בחירתו - עידוד והוקרה של מאמץ, הצלחה, יזמות בתהליכי הלמידה	הנעה (תוך-אישי)
- מאמין בעצמו וביכולותיו - חותר להצלחה בהתמדה - פועל בהצלחה במצבים חדשים - מסוגל להעריך את ביצועיו באובייקטיביות - משתף ברגשות	- התנסות במשימות רלוונטיות ומותאמות ללומדים שונים - זימון חוויות הצלחה - זימון משימות מאתגרות - שיתוף בהערכה לשם למידה	מסוגלות (תוך-אישי)
- ביצוע תהליך למידה עצמאי הכולל: - הצבת שאלות - הגדרת יעדים - הכנת תכנית עבודה להשגתם - ביצוע התכנית תוך כדי שימוש במקורות מידע מגוונים, שיפוט והערכה שלהם, שימוש בשיטות יעילות לקבלת מידע ולהפצתו - הערכה עצמית של התוצר והתהליך - התנהלות אתית ובטוחה במרחב הממשי והווירטואלי	- זימון בחירה בתכנים, בדרכי הלמידה, בשותפים ללמידה וכד' - פיתוח מיומנויות לשימוש מושכל במידע ממקורות שונים ולייצוג ידע בדרכים מגוונות - תרגול הצבת יעדים, תכנון השגתם, ביצועם והערכתם באמצעות מטלות קצרות טווח וארוכות טווח - פיתוח מיומנויות שימוש מושכל בטכנולוגיה הדיגיטאלית	למידה עצמאית (הכוונה עצמית בלמידה)

* תפקודים = גישות ונטיות + ידע + מיומנויות + הרגלים = התנהגות עצמאית של הפרט הלכה למעשה במצבי חיים שונים

כיצד משולבת למידה משמעותית בתכנית האסטרטגית לשנים תשע"ז – תשע"ט?

מטרה א' בתכנית האסטרטגית של משרד החינוך לשנים תשע"ז-תשע"ט היא: קידום למידה משמעותית ואיכותית שתוביל להישגים לימודיים, למימוש עצמי ולמצוינות

מדדי תוצאה מערכתיים- מתוך התכנית האסטרטגית תשע"ז-תשע"ט

סוג המדד	המדד	דוגמאות להיגדים של תלמידים	כיצד תתבצע המדידה?
מדד מערכתי 2	הישגים לימודיים בשפת אם, מתמטיקה ואנגלית	בית הספר מעודד אותי להגיע להישגים	מיצ"ב ה'
מדד מערכתי 3	שיעור התלמידים המדווחים על רלוונטיות וערך הלימודים ללומד ולחברה	את מה שאני לומד בבית הספר אני יכול ליישם בחיי היום יום שלי אני לומד בכיתה נושאים אקטואליים וחשובים	שאלון למידה משמעותית – במסגרת המיצ"ב
מדד מערכתי 4	שיעור התלמידים המדווחים על שימוש בפרקטיקות הוראה, למידה והערכה איכותיות בבית הספר	ככלל, אני מרגיש שהמורים בבית הספר מעודדים אותי לשאול שאלות, להציג את עבודותיי בפני הכיתה, לצאת לפעילויות מחוץ לכיתה וכו' המורים בבית הספר מעריכים את העבודה שלנו לא רק על פי ההישגים במבחנים, אלא גם על פי מידע אחר (למשל: עבודת חקר שעשיתי, תצפית שערכתי, פרויקט שעשיתי)	שאלוני למידה משמעותית – שישה היגדים המתייחסים לשימוש בדרכי למידה והערכה מגוונות ואיכותיות

סוג המדד	המדד	דוגמאות להיגדים של תלמידים	כיצד תתבצע המדידה?
מדד מערכתי 6	שיעור התלמידים והמורים המדווחים על מאמצי בית הספר לקידום סובלנות כלפי האחר והשונה	בית הספר מעודד אותי לכבד אנשים אחרים ואת מי שאחר ושונה ממני	שאלוני אקלים ומיצ"ב
מדד בחירה א	שיעור התלמידים המדווחים על תחושות מסוגלות, סקרנות ועניין בלמידה	אני מרגיש סקרנות ועניין כלפי דברים שאני לומד בבית הספר	
מדד בחירה ב	שיעור התלמידים המדווחים על שימוש באסטרטגיות ללמידה עצמאית	כשאני לומד, אני משלב מידע ממוקורות שונים, כמו: שיעורים, חומר הקריאה ואינטרנט אנו לומדים להכין ראשי פרקים כדי לארגן את החומר כהכנה למבחן	שאלוני למידה משמעותית
מדד בחירה ו	שיעור התלמידים המדווחים על הוראה דיפרנציאלית	אם אני לא מבין את החומר הנלמד, רוב המורים שלי מסבירים לי בדרכים שיעזרו לי להבין	
מדד בחירה כד	מספר המורים המדווחים על גמישות בעבודתם	יש לי אפשרות לבצע שינויים בתכניות ההוראה ובארגון הזמן והלומדים ולהשתמש בדרכי הערכה מגוונות לפי הצורך	

יעדים למוסדות החינוך והתפוקות לבתי הספר

יעדים מוסדיים

יעד מוסדי 1: תכנון ויישום תהליכי הוראה-למידה מגוונים וחדשניים המפתחים והמטמיעים תפקודי לומד ואסטרטגיות למידה

תפוקות

1. קיום שגרות וסדיריות למעקב מבוסס נתונים אחר ההתקדמות ביישום תכנית עבודה המכוונת להטמעת תפקודי לומד
2. המורים מיישמים דרכי הוראה מגוונות לפיתוח תפקודי לומד לפחות בשליש מזמן ההוראה - מדד מערכתי 3, מדד מערכתי 4
3. קיום של לפחות שני מרחבי למידה חדשים המכוונים לקידום תפקודי לומד מחוץ לכיתת הלימוד לכל שכבת גיל - מדד מערכתי 3, מדד מערכתי 4
4. עלייה במספר המורים המשתתפים במפגשי פיתוח מקצועי, לרבות פנים בית ספרי, המוקדשים לקידום פיתוח תפקודי לומד

יעד מוסדי 2: יישום דרכי הערכה מגוונות המכוונות להערכת כלל תפקודי הלומד

תפוקות

1. קיום מסד נתונים עדכני ופעיל של נתוני הערכה לימודיים, רגשיים, חברתיים והתנהגותיים לגבי כל תלמיד המתקבלים ממגוון דרכי הערכה - מדד 2
2. שילוב דרכי הערכה המותאמות לדרכי ההוראה למידה בכל תחום דעת - מדד 3
3. קיום שגרות של דיון בממצאי ההערכה לשם שיפור תהליכי הוראה, למידה, הערכה - מדד 2
4. שימוש בכלים ובמחשבים בעלי קריטריונים ברורים להערכת הלומדים - מדד 2

נספח 3:

מאמר- למידה משמעותית כחדשנות פדגוגית ויישומה בבתי הספר

כתבה מלכה וידיסלבסקי

במדיניות משרד החינוך בישראל לקידום למידה משמעותית והישיג לומדים ולפיתוח תפקודי לומד במאה ה-21 ניתן לראות חדשנות פדגוגית לפי אסטרטגית החדשנות של ה-OECD.

במאמר זה נציע הגדרה לחדשנות בכלל ולחדשנות פדגוגית בפרט, נאיר את מאפייני ההוראה-למידה המשמעותית ועקרונותיה כחדשנות פדגוגית, נציע קווים מנחים להוראה המהווה חדשנות פדגוגית, נציג מחסומים ליישום ולהפצה של חדשנות פדגוגית ונתאר מודל להתמודדות עם מחסומים אלה.

חדשנות מהי?

חדשנות עוסקת ביצירת דבר מה (רעיון, מוצר, תהליך) בעל ערך. ייחוס חדשנות לדבר מה תלוי בראייתו כבעל ערך בעיני בעלי עניין, ברלוונטיות שלו לבעלי העניין ובמעורבותם באימוצו ובהכלתו או בהתאמתו לצורכיהם, כלומר: החדשנות מבוססת על אותם מרכיבים שעליהם מבוססת למידה משמעותית: ערך הנלמד ותהליכי הלמידה ללומד ולחברה, מעורבות הלומד והמלמד בלמידה ובתהליכים החינוכיים והרלוונטיות של הנלמד ללומד (אבני דרך ללמידה משמעותית, תשע"ה).

חדשנות פדגוגית מהי?

חדשנות פדגוגית היא חתירה מתמדת הלכה למעשה של המורה כפרט ושל בית הספר כארגון לכך שלכל תלמיד/ה וחבר/ת צוות יזומנו התנאים המיטביים ללמידה משמעותית ולהישגים, ובכלל זה פיתוח תפקודי לומד במאה ה-21. הדבר ייעשה על ידי אימוץ גישות ופרקטיקות התורמות להשגת המטרות שצוינו ועל ידי פיתוח פרקטיקות פרטניות ובית ספריות ייחודיות מקומיות.

מאפייני ההוראה-למידה המשמעותית ועקרונותיה כחדשנות פדגוגית

אסטרטגית החדשנות של OECD קובעת כי איכות ההוראה חשובה במיוחד לשיפור תוצרים חינוכיים. ממצאים אמפיריים מצביעים על כך שהשפעת איכות ההוראה על אפקטיביות הלמידה בכיתה ועל תוצרי תלמידים גבוהה מעל ומעבר להשפעת גורמים אישיים כמו רקע משפחתי, יכולת אינטלקטואלית וידע קודם. ההוראה וסביבת הלמידה, ההקשר החברתי והכיתתי של אינטראקציות תלמידים בינם לבין עצמם ובינם לבין מוריהם הם בעלי ההשפעה החזקה ביותר על תוצרי למידה, טוענים Vieluf ועמיתיו (2012) במאמרם "פרקטיקות הוראה וחדשנות פדגוגית". לפי מעצבי המדיניות של ה-OECD לחדשנות פדגוגית, חדשנות פדגוגית מבוססת על פרקטיקות

תרשים: למידה משמעותית בקהילת לומדים אכפתית – דגם של חדשנות פדגוגית

- המיישמות את העקרונות הבאים:
- גישות סוציו-קונסטרוקטיביסטיות בתהליכי ההוראה-למידה המושתתים על יחסי גומלין בין המורה לתלמיד/ה ולקבוצה והמדגישים מכוונות לפרט ולתהליכי למידתו, גישות אלה תורמות לפיתוח קוגניטיבי של התלמידים, מזמנות שיתוף תלמידים בתכנון הלמידה ובפעילות הכיתתית ומאפשרות קיומם של יחסי גומלין מגוונים בין המורה לתלמידים במסגרת הכיתתית, בקבוצות קטנות ובמסגרת פרטנית.
- ניהול מיטבי של כיתה ומבנה ברור של שיעורים ומסגרת ההוראה-למידה
- הערכה לשם למידה
- זמן לביצוע מטלות של למידה עצמאית.
- גישות סוציו-קונסטרוקטיביסטיות בפיתוח המקצועי של מורים מהוות גם הן חדשנות פדגוגית. לפי עורכי מחקר TALIS, קהילות למידה מקצועיות עשויות להיחשב לחדשניות מפני שהמושג עדיין חדש ויש לו פוטנציאל

תלמידה וחברי צוותה מחויבים ללמוד ולהבנות ידע אישי ומשותף ולתרום זה לזה ולקהילה.

הרעיון של קהילת לומדים אכפתית מבוסס על המודל של קהילת לומדים ועל התיאוריה של פדגוגיה אכפתית (נודיגס, 2008). לפי נודינגס, יש לטפח את ההוראה כמקצוע שבמוקדו עומדים יחסי גומלין בין אישיים אשר בהם מורים עושים מאמץ להגיב לצרכים הגלויים והסמויים של תלמידיהם ואשר בהם יש תלות וקשר הדדיים בין השותפים בבית הספר.

מסגרת חינוך הפועלת כקהילת לומדים אכפתית, מדגישה הן את החשיבות של למידה משמעותית והן את ההישגים האקדמיים, הן את פיתוח תפקודי לומדים במאה ה-21 והן את טיפוח הפרט והחברה. בקהילה כזאת החברים מחויבים להבנות ידע ומקיימים ביניהם יחסים של הקשבה כנה, רגישות לזולת, רצון לקבל אותו כאדם, להיענות לצרכיו ולסייע לו, היעדר שיפוטיות ואמפתיה.

עקרונות להבניית ההוראה ללמידה משמעותית בקהילת לומדים אכפתית

שבעה עקרונות נדרשים להבניית ההוראה ללמידה משמעותית בקהילת לומדים אכפתית המחויבת ללמידה משמעותית והמתנהלת באווירה נעימה ומוגנת שמאפשרת ביטוי אישי ומעודדת הצלחות ומיצוי כישורונות.

את פירוט הפרקטיקות למימוש העקרונות ראו בחוברת זו בכלי להתבוננות במוסד חינוך הפועל כקהילת לומדים אכפתית המקדמת למידה משמעותית, הישגי לומדים ופיתוח תפקודי לומד במאה ה-21.

מחסומים ליישום חדשנות פדגוגית

הפצה ואימוץ של חדשנות פדגוגית כרוכים בתהליכים

ליצירת ערך מוסף. יש עדויות מחקריות מסוימות על תרומתן לתהליך ולתוצר בבתי ספר בנוסף להיותן של קהילות למידה מקצועיות חדשניות, ניתן לראות שהן תומכות ביצירת תנאים לחדשנות בבתי הספר בכך שהן מסייעות לבתי הספר לפתח ולשפר תהליכים ופרקטיקות ועל ידי כך ליצור שינוי מתמשך ושיפור.

לפי קטונן (Kettunen, 2011), חדשנות בחינוך היא רעיון שמיושם בחיים הממשיים, וחדשנות פדגוגית כוללת גישה ופרקטיקה. לשם כך לדעתה יש לפתח פדגוגיה לחדשנות. זוהי גישה למידה הממוקדת בפיתוח של כשירויות או תפקודי חדשנות. היא מגדירה את האופן שבו ידע נקלט, מיוצר ומיושם במטרה ליצור חדשנות. תפקודי חדשנות כוללים תוצרי למידה המתייחסים לידע ולמיומנויות הבאים לביטוי בהצלחה בפעילויות של חדשנות. בבסיס פדגוגיה זו עומדת הגישה ההומניסטית הרואה באנשים את יוצרי עתידם. ניתן לראות בפדגוגיה לחדשנות מודל דידקטי יישומי המבוסס על תפיסות חברתיות-תרבותיות ועל למידה התומכת בעבודת אוניברסיטאות בתחומי מדע יישומי כחלק ממסוגלות אזורית ורשתות חדשנות.

בנוסף לפרקטיקות הוראה ולהתפתחות המקצועית של המורים במסגרת קהילות למידה מקצועיות, מושם דגש גם על טיפוח פדגוגיה של אכפתיות. כדי שתתרחש למידה משמעותית יש צורך בסביבת למידה המוקירה למידה, המעודדת לחקור, לשאול, ליזום וליצור, הרואה בכל יחיד ויחידה המרכיבים אותה בעלי ערך והון אנושי שיש לטפח, המעמידה אתגרים בני השגה לחברה. בסביבת למידה כזאת נענים הצרכים של הפרט וגם של החברה בתהליך מתמיד של ליבון ערכים ועיצוב הסכמות.

מסגרת חינוך הפועלת כקהילת לומדים אכפתית מזמנת סביבת למידה הנותנת מענה לצרכים רגשיים בסיסיים לביטחון, לשייכות, לאוטונומיה ולמסוגלות של הלומדים.

מחסומים חיצוניים

מחסומים לשינוי מסדר ראשון הם המחסומים החיצוניים. אלה כוללים אתגרים לאימוץ פרקטיקות חדשות המופיעים מצד סביבת העבודה שבה מבקשים ליישם את החדשנות, כמו היעדר נגישות למשאבים, מחסור בזמן, היעדר הכשרה מתאימה ופיתוח מקצועי לא איכותי או בעיות טכניות.

מחסומים פנימיים

מחסומים לשינוי מסדר שני הם המחסומים הפנימיים. אלה כוללים את התפישה והגישות של האנשים המעורבים. מחסומים מסדר שני מקורם מהתנגדות הנובעת מתחושת חוסר מסוגלות לבצע את השינוי הנדרש וחשש מכישלון, מגישות שליליות כלפי השינוי המסוים, מחוסר אמון וחוסר יכולת לראות את היתרונות של החדשנות, מתחושת איום על הזהות המקצועית ותפיסת התפקיד של מורים. רמות אלה של מחסומים הן בעלות קשר הדוק ביניהן (לדוגמה: אמון בשימוש בכלים חדשים תלוי בקיומה של נגישות לשימוש בהם, בדומה לכך ניצול נגישות זו תלוי בביטחון שיש למורה באפשרות ליישמה).

כאמור חדשנות עוסקת ביצירת דבר מה (רעיון, מוצר, תהליך) בעל **ערך** ייחוס חדשנות לדבר מה תלוי בראייתו כבעל ערך בעיני בעלי העניין, **ברלוונטיות** שלו לבעלי העניין וב**מעורבותם** באימוצו והכלתו ו/או התאמתו לצורכיהם. חדשנות אם כן אינה בהכרח משהו חדש למערכת החינוך כמכלול, אלא כפי שרוג'רס, E.M. Rojers (2003) טוען, חדשנות היא כזאת אם היא נתפסת כך על ידי בעלי העניין, הפרט או יחידת אימוץ אחרת. החידוש, השינוי בפרקטיקה ותפישת הערך של כל חדשנות – כולם תלויי הקשר מקומי. הספציפיות של ההקשר עשויה ליצור מכשולים בשיתוף בחדשנות מכיוון שכל אחד מרכיבים אלה עשוי להיתפס באופן שונה בהקשרים שונים ועל ידי בעלי עניין שונים.

תרשים: עקרונות להבניית ההוראה ללמידה משמעותית בקהילת לומדים אכפתית

של הכנסת שינוי. שינוי כרוך לא אחת במחסומים או בהתנגדויות, במיוחד יש קשיים בהכנסת שינויים בפרקטיקות ההוראה בבתי ספר. פפרט (Papert, 1999) כתב: "רפורמה מבוצעת כדי לשנות את בית הספר, אך בסופו של דבר בית הספר משנה את הרפורמה".

אחת הדרכים לאפיין את המחסומים להכנסת שינוי היא למיין אותם למחסומים מסדר ראשון ומחסומים לשינוי מסדר שני (Kirkland and Sutch, 2009).

ההצלחה של החדשנות תלויה אם כן באופן שבו נתפס השינוי ובמשאבים ליישומו.

מודל מרחק ותלות של זאו ואחרים

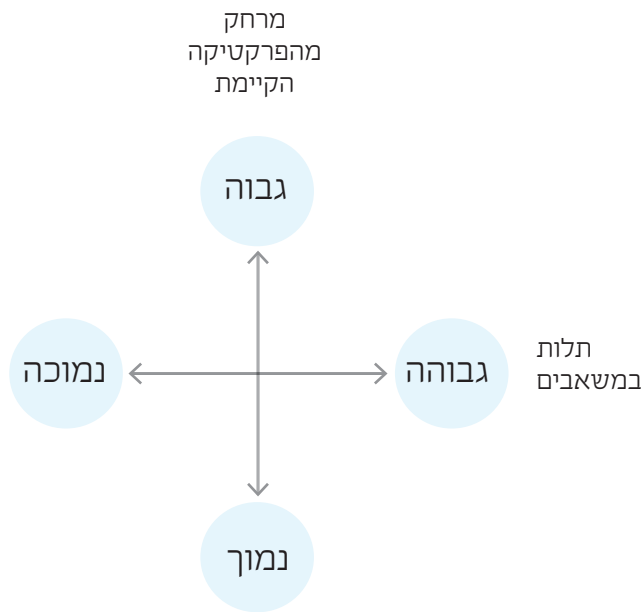
(Zhao et al, 2002)

מודל מרחק ותלות מאפשר לזהות את הגורמים הספציפיים של ההקשר המסוים המשפיעים על חדשנות וכן לזהות את סיכויי ההצלחה של החדשנות על ידי בחינת השוני שלה לעומת הפרקטיקה והמשאבים הקיימים. זאת כדי להתאים את התהליכים שיאפשרו את הצלחתה בבית הספר המסוים.

מודל זה עשוי להיות אפקטיבי במיוחד לעבודת מפקחים כמפצי הרפורמה ולעבודת מנהלי בתי ספר כמנהלי תהליך השינוי.

זאו ואחרים (Zhao et al, 2002) מציעים להשתמש בתרשים בעל שני קווים מצטלבים כדי להבין את הסיכוי לבצע חדשנות באמצעות המסוגלות של הארגון או הפרט לעסוק בשינוי. הקו האנכי מציין את המרחק של החדשנות מהפרקטיקה הקיימת. לטענתם ככל שהחדשנות נתפסת כקרובה יותר לפרקטיקה הקיימת, כך קל יותר יהיה לאמצה. בפרקטיקה הכוונה לדרכי הוראה בכיתה, תפישות ועמדות חינוכיות ותפישות ועמדות בהתייחס למהות הדעת ודרכי היווצרותה, תרבות בית הספר או מבנה בית הספר.

הקו האופקי מציג את דרגת התלות של החדשנות במשאבים הדרושים ליישומה והמידה שבה הם נבדלים מהמשאבים הקיימים בבית הספר. משאבים מהווים קטגוריה רחבה, כגון: משאבים טכניים כמו ציוד ונגישות אליו; משאבי אנוש כמו צוות נוסף הדרוש לתמיכה בפעילויות; זמן הוראה וזמן לעבודת הצוות ולמידתו ומסגרות איכותיות לפיתוח מקצועי מתמשך, או משאבים

מודל מרחק תלות

חומריים כמו ציוד ושטח כיתה. ככל שהדרישות לתוספת משאבים מיוחדים לבית הספר מעטות יותר, כך יש יותר סיכוי להצלחתה.

כך אם חדשנות דורשת שינוי משמעותי בפרקטיקה של ההוראה והגדלה משמעותית במשאבים, תידרש מידה רבה יותר של תמיכה להצלחתה בהשוואה לחדשנות הדורשת פחות משאבים ושינוי מועט מהמורה בפרקטיקה שלו בהוראה.

המודל אומנם לקוח ממחקר העוסק בחדשנות מבוססת טכנולוגיה, אך ניתן להשתמש בו גם כדי לחקור חדשנויות אחרות שאינן מבוססות טכנולוגיה בבתי הספר.

המודל מאפשר לזהות כיצד חדשנות עשויה להשפיע

מקורות:

- נודינגס, נ' (2008). דאגה אכפתית בחינוך: הלכה למעשה. הד החינוך.
שכטה, א' (2012). קיצור תולדות החדשנות ב-The Marker מה-8.11.2012.
נתיבים להוראה משמעותית מניפת מודלים יישומיים להוראה משמעותית.
ירושלים: משרד החינוך. המינהל הפדגוגי. תשע"ה.
<http://meyda.education.gov.il/files/lemidaMashmautit/chozer/index.html>
Elias, M. J. (2003). Academic and Social-Emotional Learning. International Academy of Education. <http://www.ibe.unesco.org>
Elias, M.J. (2013) Social-Emotional and Character Development and Academics as a Dual Focus of Educational Policy. <http://epx.sagepub.com/content/23/6/831.short>
Fullan, M. and Langworthy, M. (2014). A Rich Seam How New Pedagogies Find Deep Learning. Pearson. http://www.michaelfullan.ca/wp-content/uploads/2014/01/3897.Rich_Seam_web.pdf
Kettunen, J. (2011). Innovation pedagogy for universities of applied science, Creative Education, 2(1).
Kirkland, K and Sutch, D.(2009). Overcoming the barriers to educational innovation A literature review. Futurelab Innovation in Education
Papert, S. (1999). The Journal of Learning Sciences. 6.4: 417-427. www.papert.org/articles/school_reform.html
Rojers, E.M. (2003). Diffusion of Innovation. 5th ed. New York: Free Press.
Vieluf, S, Kaplan, D, Klieme, E, Bayer, S, et al. (2012). Teaching Practices and Pedagogical Innovation: Evidence from TALIS, OECD Publishing.
אוחזר: יוני 2016
Zhao et al, (2002). Conditions for classroom technology innovations. Teachers College Record. 104.3: 482-515

על בית הספר המסוים ולהתאים לפי זה את ההתערבות. כך לדוגמה בית ספר שלו משאבים רבים לתמיכה טכנית ומבנים פורמליים ובלתי פורמליים לעבודת צוות, תהיה התערבות קטנה יחסית לרכוש ולהפעיל ציוד טכני מסוים. עבור בית ספר אחר, החסר נתונים אלה, החדשנות עשויה לדרוש טרנספורמציה של כל בית הספר כדי שתיושם בהצלחה.

ההצלחה של החדשנות תלויה אם כן באופן שבו נתפש השינוי ובמשאבים.

בית ספר עשוי לפצות על משאבים מוגבלים באמצעות הסביבה. שינויים רחבי היקף שאינם נתמכים במשאבים מהסביבה החיצונית עלולים להיכשל. מיפוי של חדשנות מסוימת על ידי בעלי עניין שונים עשוי לספק מידע לגבי המשאבים הדרושים ליישומה בקנה מידה נרחב.

סיכום

ניתן לסכם ולומר כי כדי להגדיל את הסיכוי שהרעיון של למידה משמעותית והפרקטיקות הנדרשות למימוש ייושמו בהצלחה נדרשים:

בחינה שלו מבחינת הערך, הרלוונטיות והמעורבות הנדרשים; הבנת תהליך הלוקליזציה, ההתאמה להקשר המקומי המסוים, של אימוץ חדשנות והגורמים שמעצבים את האופן שבו חדשנות עשויה להתקבל; השבחה של תהליכי ההפצה והשיתוף של חדשנות זו בהתחשב במחסומים הספציפיים להקשר המסוים.

נספח 4:

מאמר- מפתחות להישגים

כתיבה: ד"ר אורית מיוחס

מערכות חינוך ציבוריות בעולם נדרשות להערכה שתספק לבעלי העניין השונים נתונים על מידת ההתקדמות שלהן. אחד הקריטריונים להערכה הוא הישגים לימודיים כפי שנמדדים בבחינות סטנדרטיות (מיצ"ב או מבחנים בינלאומיים) (בלס, אבנר וברקוביץ, 2013).

המדיניות לקידום למידה משמעותית יכולה להיות אחד המנופים לקידום הישגים לימודיים. כך נקבע במטרה א' בתכנית האסטרטגית של משרד החינוך לשנים תשע"ז-תשע"ט: "קידום למידה משמעותית ואיכותית שתוביל להישגים לימודיים, למימוש עצמי ולמצוינות" (משרד החינוך, תשע"ז, עמ' 13). יתרה מכך, יעד 1 מורה על "קידום הישגים לימודיים בדגש על פיתוח תפקודי לומד המותאמים למאה ה-21" (שם).

מסגרת מושגית

למידה משמעותית

למידה משמעותית מאופיינת בשלושה רכיבים המתקיימים בו זמנית: ערך ללומד ולחברה, מעורבות ורלוונטיות (משרד החינוך, 2014).

- ערך ללומד ולחברה - הנלמד נתפס כבעל חשיבות הן בעיני הפרט והן בעיני החברה. תהליך הלמידה מזמן הבנה מעמיקה, מעודד הישגים אקדמיים וחברתיים,

מצוינות ומיצוי פוטנציאל אישי והתפתחות קוגניטיבית, תוך אישית - רגשית, בין אישית - חברתית-ערכית וחושית-תנועתית.

- מעורבות - התלמיד פעיל בתהליך הלמידה ומגלה סקרנות, יוזמה והנעה ללמידה הכוללת היבטים מגוונים של התנסויות שכליות, רגשיות, גופניות, אומנותיות, יצרניות ואחרות. הלמידה המלווה בחוויה רגשית וקוגניטיבית מעניינת ומאתגרת את הלומד.
- רלוונטיות - הנלמד נקשר לבסיס ידע קיים אצל הלומד. הלומד תופס את הנלמד כמעניין וכמאפשר לו התפתחות אישית בהתאם להעדפותיו ולתחומי העניין שלו, העמקה בנושאים שמעניינים אותו, התנסויות ופעילויות מגוונות העונות לצרכיו.

הישגים

הישגים מספקים מידע לגבי השגת מטרות מסוימות בתהליך הוראה-למידה ידוע ומבוקר מראש. המונח מתייחס להישגים על פי מטרות החינוך (חוזר מנכ"ל, 2000), להישגים שנקבעו בתכניות הלימודים הארציות ולתפקודי לומד במאה ה-21 וכן להישגים המוגדרים על ידי בית הספר.

תוכנות על תפקודי לומד:

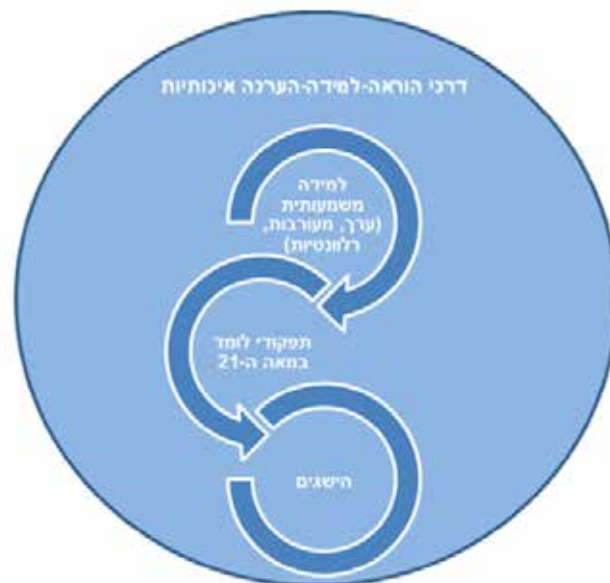
- ההפרדה של תפקודי הלומד היא מלאכותית ונועדה לצורך התמקדות והעמקה כל פעם בתפקוד אחר. במציאות היומיומית ההתייחסות ללומד היא באופן הוליסטי.
- כדי למצות את פוטנציאל ההתפתחות של התפקודים השונים נדרשים למידה ופיתוח מכוון של כל אחת מקבוצות התפקודים.
- פיתוח של קבוצת תפקודים מסוימת תורם לקידומו של התלמיד באותו תחום, אולם לכל קבוצת תפקודים השפעה גם על התפקודים האחרים, לכן חשוב לפתח את כל התפקודים באופן עקבי ומכוון ולאורך זמן.
- פיתוח התפקודים השונים תורם להישגים הלימודיים אשר נמדדים גם במבחנים סטנדרטיים (שם).

בסקירה זו נציג את ממצאי המחקר העיקריים בהתייחס לזיקה בין למידה משמעותית לתפקודי לומד ולהישגים.

למידה משמעותית, תפקודי לומד והישגים

הספרות המחקרית מעידה כי באמצעות למידה משמעותית מפתחים הלומדים תפקודים חיוניים למאה ה-21 ואלה בתורם מסייעים לשיפור הישגיהם הלימודיים. המנוף לקידום למידה משמעותית הוא דרכי הוראה-למידה-הערכה איכותיות (ראו פירוט בלקט כלים למפקח, מקצועיות המורים; במאמר "למידה משמעותית כחדשנות פדגוגית ויישומה בבתי הספר" בחוברת זו; בעלון "באופן יסודי", גיוון בדרכי הוראה)

(Barron & Darling-Hammond, 2008; Goe, Bell, & Little 2008; Ko, Sammons & Bakkum 2013; McBer. 2000; MacGregor 2007; National Research Council, 2012; Varlas 2009)

תרשים: למידה משמעותית, דרכי הוראה, תפקודי לומד והישגים

תפקודי לומד

תפקודי לומד מתייחסים לכשרים, נטיות ואסטרטגיות כפי שבאים לידי ביטוי בהתנהגות עצמאית של הפרט בהיבטים העיקריים של הפעילות האנושית:

- השכלי – קוגניטיבי ומטה קוגניטיבי,
- הרגשי – תוך-אישי
- החברתי – בין-אישי
- החושי-תנועתי
- הכוונה עצמית בלמידה וניהולה (ודיסלבסקי, 2015)

הטבלה להלן מציגה ממצאי מחקרים עיקריים בנושא.

קבוצות התפקודים	תרומת דרכי הוראה-למידה-הערכה איכותיות לתפקודי לומד ולהישגים – ממצאי מחקרים
קוגניציה ומטה קוגניציה	● העמקת ההבנה של התלמידים, פיתוח חשיבה ביקורתית וקידום הישגיהם הלימודיים (Barron, Darling-Hammond, 2008). ● זיהוי בעיות, הגדרתן ושימוש במגוון אסטרטגיות כדי לפתור אותן (Council, 2012 Peck, Peck, Sentz, & Zasa, 1998; National Research). ● ניסוח השערות ומתן הסברים קוהרנטיים (Hmelo, 1998). ● גיבוש טיעונים התומכים בחשיבה (Stepien, Gallagher, & Workman, 1993). ● תכנון פרויקט באופן עצמאי (Moore et al., 1996). ● הבנה מושגית גבוהה יותר בתחום הדעת הנלמד (Hemstreet, Liu, & Smith, 1998 Williams,). ● תלמידים שהשתתפו בתכנית התערבות להאצה קוגניטיבית הגיעו להישגים גבוהים יותר במתמטיקה, במדעים ובתחומי דעת נוספים גם שנים לאחר סיום התכנית (Adey & Shayer, 2013). ● תלמידים שקיבלו הוראה מפורשת של ידע מטה אסטרטגי, שיפרו את החשיבה שלהם וגם התקדמו ברמת ההישגים האקדמיים שלהם. ההתערבות אפקטיבית במיוחד לתלמידים בעלי רמת הישגים נמוכה (בן דוד, 2009; Peled & Zohar, 2008).

קבוצות התפקודים	תרומת דרכי הוראה-למידה-הערכה איכותיות לתפקודי לומד ולהישגים – ממצאי מחקרים
תוך אישי ובין אישי	● חיזוק הביטחון העצמי (Barron & Darling-Hammond, 2008). ● הגברת המוטיבציה הפנימית ללמידה (Maehr & Zusho, 2009; Schiefele, 2009). ● קיים קשר חיובי בין תפיסת המסוגלות העצמית של התלמיד להישגיו הלימודיים. ככל שתפיסת המסוגלות ללמידה גבוהה יותר, כך הישגיו הלימודיים גבוהים יותר (מרק, 2007). ● גורמים רגשיים-חברתיים ומוטיבציוניים של תלמידים הם בעלי ההשפעה הרבה ביותר על למידה והישגים בבית-הספר (Wang, Haertel, & Walberg, 1993; Zimmerman, & Cleary, 2006). ● הקשרים בין מוטיבציה להישגים מתווכים על ידי מעורבות התלמידים והתנסותם בתהליכי הלמידה (Martin, 2009). ● תלמידים שהשתתפו בתכנית התערבות רגשית-חברתית הגיעו להישגים גבוהים יותר במבחנים סטנדרטיים, תפקדו טוב יותר רגשית וחברתית והיו מעורבים פחות בהתנהגויות בעיתיות גם שנים לאחר סיום התכנית (Elias, 2009). ● הוראת מיומנויות חברתיות ורגשיות בבית הספר מקדמת התפתחות כוללת של ילדים ובני נוער, מונעת התפתחותן של בעיות התנהגותיות ומקדמת הישגים אקדמיים (Diekstra, 2008).
חושי-תנועתי	● פעילות גופנית רבה משפרת את הביצועים הקוגניטיביים, את יכולת הזיכרון, את מצב הרוח ואת ההישגים הלימודיים (ג'נסן, 2009; נמט, 2007).
הכוונה עצמית בלמידה	● הכוונה עצמית בלמידה מערבת מרכיבים מטה קוגניטיביים וקוגניטיביים, מוטיבציוניים והתנהגותיים של התלמיד. איכות האינטראקציה בין מרכיבים אלה משפיעה על ביצועי התלמיד והישגיו הלימודיים (Pajares, 2008; Pintrich, 2004; Schunk, 2005; Zimmerman, 2008).

סיכום

לסיכום, למידה משמעותית כרוכה ביצירת ערך ורלוונטיות ללומד ובמעורבותו בתהליכי הלמידה. באמצעותה הלומדים מפתחים תפקודים חיוניים למאה ה-21 ואלה תורמים לקידום הישגים. תנאי הכרחי לקידום למידה משמעותית, לפיתוח תפקודי לומד ולשיפור הישגים הוא שימוש בדרכי הוראה-למידה-הערכה איכותיות.

מקורות

- בלס, נ', אבגר, ע' וברקוביץ, י'. (2013). מבט על מערכת החינוך בישראל מזווית שונה: הצעה לקריטריונים משלימים להישגים לימודיים להערכת מערכת החינוך. זמין ב: www.izhakber.com/PDF/Indicators_IL.pdf
- בן דוד, ע' (2009). מטה קוגניציה בהוראה ובלמידה. אאוריקה, 27.
- ג'נסן, א' (2009). חינוך וחקר המוח. תמונת מצב. הד החינוך, פ"ד (1), 45-42.
- ודיסלבסקי, מ' (2015). מסלולים אל למידה משמעותית. אגף א' לחינוך יסודי, המינהל הפדגוגי, משרד החינוך. זמין ב: <http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/Yesodi/Lm/maslol.htm>
- חור מנ"ל סא/2(א), (2000). ארגון ומינהל. ירושלים: משרד החינוך. זמין ב: http://cms.education.gov.il/educationcms/applications/mankal/arc/sa2ak3_4_4.htm
- מרק, צ' (2007). יחסי מורה-תלמיד כ"בסיס בטוח" לרווחתו הרגשית של הילד, למחויבותו האקדמית ולתפקודו בבית-הספר. חיבור לשם קבלת תואר "דוקטור לפילוסופיה". אוניברסיטת חיפה.
- משרד החינוך (2014). ישראל עולה כיתה. מדיניות לקידום למידה משמעותית. זמין ב: <http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/LemidaMashmautit/>
- משרד החינוך (תשע"ז). מתנה, מארזי תכנון, ניהול והיערכות. יסודי, עמ' 13.
- נמט, ד' (2007). מדוע חשוב לילדים לעסוק בפעילות גופנית? עירית כפר סבא. היחידה לקידום פעילות גופנית.
- Andy, P., & Shayer, M. (2013). Piagetian approaches. In J.Hattie and E.M. Anderman (Eds.), *International guide to student achievement* (pp. 28-30). New York and London: Routledge.
- Barron, B., & Darling-Hammond, L. (2008). Teaching for Meaningful Learning: A Review of Research on Inquiry-Based and Cooperative Learning. In L. Darling-Hammond, B. Barron, P.D. Pearson, A.H. Schoenfeld, E.K.Stage, T.D. Zimmerman, G.N. Cervetti, & J. Tilson (Eds.), *Powerful Learning: What We Know About Teaching for Understanding*. San Francisco, CA: John Wiley & Sons Inc. Available at: <http://www.edutopia.org/pdfs/edutopia-teaching-for-meaningful-learning.pdf>
- Diekstra, R. (2008). Effectiveness of school-based social and emotional education worldwide – programs part one, a review of meta-analytic literature. In *Social and emotional education: an international analysis* (pp. 255-284). Santander: Foundation Marcelino Botin.
- Elias, M.J. (2009). Social-emotional and character development and academics as a dual focus of educational policy. *Educational Policy*, 23(6), 831-846.
- Goe, L., Bell, C. & Little, O. (2008). Approaches to evaluating teacher effectiveness: A research synthesis. Washington D.C.: National Comprehensive Center for Teacher Quality.
- Hmelo, C. E. (1998). Problem-based learning: Effects on the early acquisition of cognitive skill in medicine. *Journal of the Learning Sciences*, 7, 173–208.
- Ko, J., Sammons, P. & Bakum, L. (2013). Effective teaching: a review of research and evidence. Reading: CfBT. Available at: <http://cdn.cfbt.com/~media/cfbtcorporate/%20files/research/2013/r-effective-teaching-2013.pdf>
- MacGregor, R. (2007). The Essential Practices of High Quality Teaching and Learning, Review of the Literature. The Center for Educational Effectiveness.
- Maehr, M.L., & Zusho, A. (2009). Achievement goal theory: The past, present, and future. In K.R. Wentzel and A. Wigfield (Eds.), *Handbook of motivation at school* (pp. 77-104). New York: Routledge.
- Martin, A.J. (2009). Motivation and engagement across the academic lifespan: a developmental construct validity study of elementary school, high school, and university/college students. *Educational and Psychological Measurement*, 69, 794–824.
- McBer, H. (2000). Research into Teacher Effectiveness; A Model of Teacher Effectiveness. Research Report No. 216, London: Department for Education.
- Moore, A., Sherwood, R., Bateman, H., Bransford, J., & Goldman, S. (1996). Using problem-based learning to prepare for project-based learning. Paper presented at the annual meeting of the American Educational Research Association, New York.
- National Research Council. (2012). Education for Life and Work: Developing Transferable Knowledge and Skills in the 21st Century. Committee on Defining

- Deeper Learning and 21st Century Skills, J.W. Pellegrino and M.L. Hilton, Editors. Board on Testing and Assessment and Board on Science Education, Division of Behavioral and Social Sciences and Education. Washington, DC: The National Academies Press.. Available at: <http://www.nap.edu/read/13398/chapter/1>
- Pajares, F. (2008). Motivational role of self-efficacy beliefs in self-regulated learning. In D. H. Schunk & B. J. Zimmerman (Eds.), *Motivation and self-regulated learning* (pp. 111-139). Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Peck, J. K, Peck W., Sentz, J., & Zasa, R. (1998). Students' perceptions of literacy learning in a project-based curriculum. In E. G. Sturtevant, J. A. Dugan, P. Linder, & W. M. Linek (Eds.), *Literacy and Community* (pp. 94–100). Texas A&M University: College Reading Association.
- Peled, B., & Zohar, A. (2008). The effective of explicit teaching of metastrategic knowledge on low-and high-achieving students. *Learning and Instruction*, 18(4), 337-353.
- Pintrich, P. R. (2004). A conceptual framework for assessing motivation and self-regulated learning in college students. *Educational Psychology Review*, 16 (4), 385-407.
- Schiefele, U. (2009). Situational and individual interest. In K.R. Wentzel and A. Wigfield (Eds.), *Handbook of motivation at school* (pp. 197-222). New York: Routledge.
- Schunk, D. H. (2005). Self-regulated learning: The educational legacy of Paul R. Pintrich. *Educational Psychologist*, 40 (2), 85-94.
- Stepien, W. J., Gallagher, S. A., & Workman, D. (1993). Problem-based learning for traditional and interdisciplinary classrooms. *Journal for the Education of the Gifted Child*, 16, 338–357.
- Varlas, L. (2009). Highly Effective Teachers: Defining, Rewarding, Supporting, and Expanding Their Roles. *Info Brief*, 15 (3).
- Wang, M. C., Haertel, G. D., & Walberg, H. J. (1993). Toward a knowledge base for school learning. *Review of Educational Research*, 63, 249–294.
- Williams, D. C., Hemstreet, S., Liu, M., & Smith, V. D. (1998). Examining how middle schools students use problem-based learning software. *Proceedings of ED-MEDIA/ED-Telecom 98 World Conference on Educational Multimedia and Hypermedia*, Freiburg, Germany.
- Zimmerman, B. J. (2008). Investigating self-regulated and motivation: Historical background, methodological development and future prospects. *American Educational Research Journal*, 45(1), 166-183.
- Zimmerman, B. J., & Cleary, T. J. (2006). Adolescents' development of personal efficacy: The role of self-efficacy beliefs and self-regulatory skill. In F. Pajares & T. Urdan (Eds.), *Self-efficacy beliefs of adolescence* (pp. 45-69). Greenwich, CT: Information age.

נספח 5:

פריטי ידע עיקריים למפקח ליישום המדיניות

טבלה: פריטי ידע עיקריים

שם המסמך	נושאים מרכזיים	מילות מפתח
חוזר מנכ"ל אבני דרך ללמידה משמעותית http://meyda.education.gov.il/files/lemidamashmautit/chozer/index.html	מסמך מקוון המציג מדיניות ברורה ומקיפה של התפיסה הנמצאת בבסיס הלמידה המשמעותית תוך התייחסות לגילאים, למגזרים ולאוכלוסיות שונות. התכנים מחולקים לחמישה פרקים הכוללים קישורים להרחבה. הנושאים שבהם עוסק המסמך הם • מבוא: חזון, התפיסה החינוכית, הנחות יסוד, תמורות בחברה והשפעתן על מערכת החינוך. • למידה משמעותית – מהות, מטרות, מרכיבים והתפתחות אישית ומעורבות חברתית. • דמות הלומד ותפקודיו – מאפייני הלומד ותפקודים הנדרשים במאה ה-21. • סביבות ותהליכי הוראה, למידה והערכה – תכנית הלימודים, תהליכי הוראה-למידה, ארגון הלמידה, ניהול מרחבי הלמידה, ניהול מרכיבי הגמישות הפדגוגית, טיפוח אקלים חינוכי, תרבות הערכה. • פיתוח מקצועי – מטרות ועקרונות	• תפיסה חינוכית • מטרות • מרכיבי למידה משמעותית • תפקודי לומד • סביבות למידה • תהליכי הוראה-למידה-הערכה • פיתוח מקצועי

שם המסמך	נושאים מרכזיים	מילות מפתח
חוזר מנכ"ל התכנית הלאומית ללמידה משמעותית – מבחנים פנימיים כחלק מהערכה על פני הרצף החינוכי, תשע"ו http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Applications/Mankal/EtsMedorim/3/3-1/HoraotKeva/K-2016-9-2-3-1-54.htm	החוזר מתווה דרכים לשימוש במבחנים פנימיים כחלק ממתכונת הערכה כוללת. החוזר מפרט את ההנחיות לשימוש במבחנים פנימיים ככלי להערכה בכל הנוגע לכמות המבחנים, לאופן השימוש בהם ולאופן שילובם בתהליכי הוראה-למידה והערכה באמצעים מגוונים בכל שכבות הגיל. ההוראות בחוזר מותאמות לעקרונות ההוראה המשמעותית ולדרכי ההערכה הנגזרות ממנה, ובכללן שינויים במתכונת מבחני המיצ"ב ובמתכונת ההיבחנות בחטיבה העליונה.	• דרכי הערכה • מבחנים • הערכה פנימית • רצף חינוכי
חוזר מנכ"ל נוהלי הפעלת רפורמת "אופק חדש" בגני הילדים, בבתי הספר היסודיים ובחטיבות הביניים, תשע"ו http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Applications/Mankal/EtsMedorim/3/3-1/HoraotKeva/K-2014-6-1-3-1-46.htm	החוזר מציג הנחיות להפעלת גני הילדים, בתי-הספר היסודיים וחטיבות הביניים לאור רפורמת "אופק חדש". הוא מתמקד בהיבטים הפדגוגיים של הפעלת השעות הפרטניות, שעות השהייה, שעות הפעילות הבית-ספרית והפיתוח המקצועי.	• רפורמת "אופק חדש" • תפקיד מנהל בית-הספר • הוראה-למידה ממוקדת בפרט • שעות שהייה • שעות הפעילות הבית-ספרית • פיתוח מקצועי
חוזר מנכ"ל נוהלי הערכת עובדי הוראה, תשע"ה http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Applications/Mankal/EtsMedorim/8/8-2/HoraotKeva/K-2014-3-2-8-2-23.htm	החוזר מציג נוהל לתהליכי משוב והערכה לעובדי הוראה לשם קידום ושיפור עבודת צוותי החינוך, ההוראה והניהול במערכת החינוך.	• כלי הערכה • הערכת מתמחים בהוראה • הערכת מורים • הערכת עובדי הוראה במקצועות הבריאות • הערכת יועצים חינוכיים • הערכת סגני מנהלים • הערכת מנהלים • הערכת מנהלי פסג"ה

שם המסמך	נושאים מרכזיים	מילות מפתח
חוזר מנכ"ל מעבר בתי הספר היסודיים לניהול עצמי, תשע"ה http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Applications/Mankal/EtsMedorim/3/3-7/HoraotKeva/K-2013-1-2-3-7-83.htm	החוזר מציג את הנהלים למעבר של בתי-הספר היסודיים לניהול עצמי במסגרת התכנית הלאומית.	• ניהול עצמי • מודל ניהולי-פדגוגי • יסודות ניהוליים-פדגוגיים • גבולות הסמכות • ועדה מלווה • מודל תקצוב • מודל תפעולי
הלומד, המלמד ומה שביניהם, תשע"ד http://meyda.education.gov.il/files/lemidaMashmautit/lomedmelamed.doc	מסמך יישומי המציג את מדיניות המשרד בנוגע ללמידה משמעותית, לצד תרגומו לעקרונות ולצעדים יישומיים עבור המטה, המחוז וצוותי החינוך בבתי-הספר. הנושאים: • עיקרי המדיניות • המודל היישומי לקידום למידה משמעותית • תפקודי לומד המצופים בעקבות למידה משמעותית • חווית הלמידה על-פני הרצף הגילאי • תפקודי לומד עיקריים במאה ה-21	• תפקודי לומד • התנסויות בהוראה-למידה • דרכי הערכה • פיתוח מקצועי • סדנאות לצוותי חינוך

שם המסמך	נושאים מרכזיים	מילות מפתח
מסלולים אל למידה משמעותית, תשע"ה http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/Yesodi/Lm/maslol.htm	• מדריך למפקחים, למנהלים ולמדריכים. המסמך מתמקד בתפיסת הלמידה המשמעותית במערכת החינוך, בהיבטים פדגוגיים של הוראה ולמידה משמעותית ובהיבטים ניהוליים-מערכתיים. החומרים מאורגנים בשלושה חלקים ונספח: • משמעותה של למידה משמעותית • פיתוח ששת תפקודי הלומד במאה ה-21 • למידה משמעותית בקהילת לומדים אכפתית • כל חלק מכיל: • הגדרה ותיאור של הנושא המרכזי • הצגת חשיבות הנושא • סקירה של ממצאים מחקריים • דרכים ועקרונות ליישום • סדנאות לצוותי חינוך • עדויות מהשדה • כלים לאיסוף נתונים, תכנון וארגון	• תפיסות חינוכיות, ערך, מעורבות ורלוונטיות בלמידה • תפקודי לומד • תכנון הוראה-למידה-הערכה • גמישות פדגוגית • סביבה וירטואלית • קהילת לומדים אכפתית • משוב • התנגדות לשינוי • פיתוח מקצועי

שם המסמך	נושאים מרכזיים	מילות מפתח
נתיבים להוראה משמעותית, תשע"ה http://meyda.education.gov.il/files/MinhalPedagogy/netivim.pdf	המסמך סוקר מניפה של מודלים יישומיים לתהליכי הוראה-למידה המקדמים למידה משמעותית והישגי לומדים. החומרים כוללים סקירה קצרה על כל מודל והעקרונות ליישומו, כולל דוגמאות מהשדה. הנושאים: • דרכי הוראה-למידה מבוססות פרויקטים ומבוססות בעיות (PBL) • הוראה ולמידה בדרך החקר • משחק בלמידה • הוראה ולמידה בסביבות מגוונות מחוץ לכותלי הגן והכיתה • הוראה ולמידה בסביבה עתירת טכנולוגיה • השיח המתחשב האחראי • משוב מאתגר למידה • משוב כתוב • הוראה מפורשת וישירה • הוראה ולמידה בחברותא • הוראה ולמידה שיתופית • הוראה ולמידה מונחות ערכים ועמדות • שילוב הוראה מפורשת של אסטרטגיות חשיבה בתחומי הדעת • עיצוב תובנות באמצעות תכנון (UBD)	• חקר • משחק • סביבות מקוונות • סביבה חוץ-כיתתית • שיח • משוב • הוראה מפורשת וישירה • למידה בחברותא • למידה שיתופית • אסטרטגיות חשיבה • ערכים ועמדות • תובנות

שם המסמך	נושאים מרכזיים	מילות מפתח
גמישות פדגוגית פנים רבות לה http://meyda.education.gov.il/files/lemidaMashmautit/gmishutpedagogit.doc	מדריך למנהלים המתבסס על התפיסה כי גמישות פדגוגית היא אבן יסוד בהתנהלות של כל בית ספר בניהול עצמי המהווה משאב לקידום למידה משמעותית. המדריך מיועד למנהלי בתי ספר. הוא מציג הצעות לדיון ולחשיבה יחד עם צוותי המורים על משמעותה של הגמישות הפדגוגית בבית הספר. במדריך מוצגים גם הרציונאל של תפיסת הגמישות הפדגוגית, רקע תיאורטי, מחוון למימוש פוטנציאל הגמישות הפדגוגית, והצעות לסדנאות שמטרתן לאפשר לצוות לבחון אפשרויות שמזמנת הגמישות הפדגוגית. בנוסף מובא תיאור מקרה לניתוח וללמידה.	• גבולות הגמישות הפדגוגית • ניהול עצמי • מרכז • ביזור
הזדמנויות בהוראה ובלמידה בקבוצה הקטנה, 2008 http://cms.education.gov.il/NR/rdonlyres/13C84CC0-35E1-4A59-B2B3-62EA2A69FE54/82132/horaotLemida.pdf	החוברת מוקדשת למהותה של מסגרת הלימוד בקבוצה קטנה שבה מתקיימת הוראה-למידה בקבוצה בת 5-2. בחוברת מוצגות האפשרויות שהמסגרת מזמנת והעקרונות וההתליכים שצריכים להתקיים כדי לממש את היתרונות של המסגרת; מתוארים תפקידי המורה בהוראה-למידה בקבוצה הקטנה; נבחנות דרכי הוראה-למידה בקבוצה הקטנה וסוגי השיח בה; משולבים מידע עיוני ותרחישים מהשדה ומוצעות שאלות לדיון כנקודת מוצא ללמידה של אנשי ההוראה.	• למידה שיתופית • שיטות הוראה-למידה בקבוצה קטנה • המשחק • למידה מבוססת פרויקט • למידה מבוססת פתרון בעיות
רואים שש שש http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/Yesodi/Lm/Kelim/kelim6.htm	כלי לתכנון והערכה של שילוב הפיתוח של תפקודי לומד שונים בתוך שגרת ההוראה-למידה בהתייחס לפרט, לקבוצה הקטנה ולכיתה	• תפקודי לומד • מזמני הלמידה המשמעותית

למידה משמעותית "תכל'ס"

מפת דרכים למפקח
כמוביל שינוי פדגוגי

